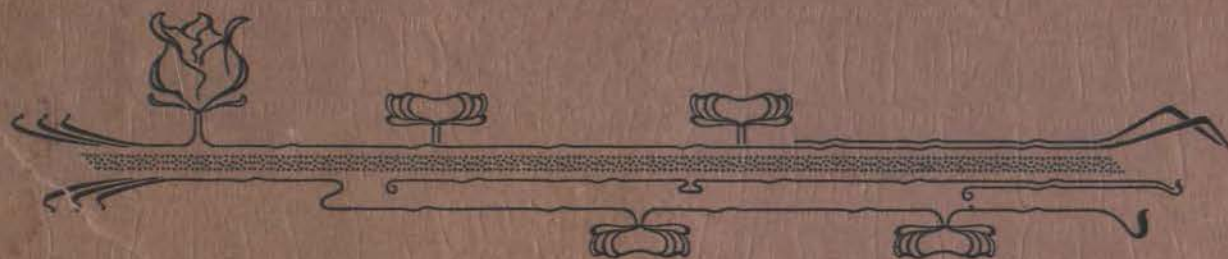
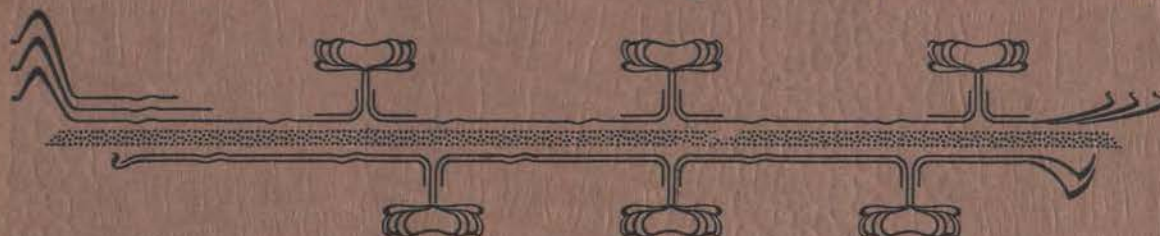

Z T E K I

Jana Olszewskiego

MIŁOŚNIKOM PAMIĄTEK

Z WIERSZEM WSTĘPNYM I ZAKOŃCZENIEM

GEBETHNER I WOLFF, WARSZAWA,
G. GEBETHNER i S-ka KRAKÓW

1905 r.

przez

Or-Ota.

Zakupiono

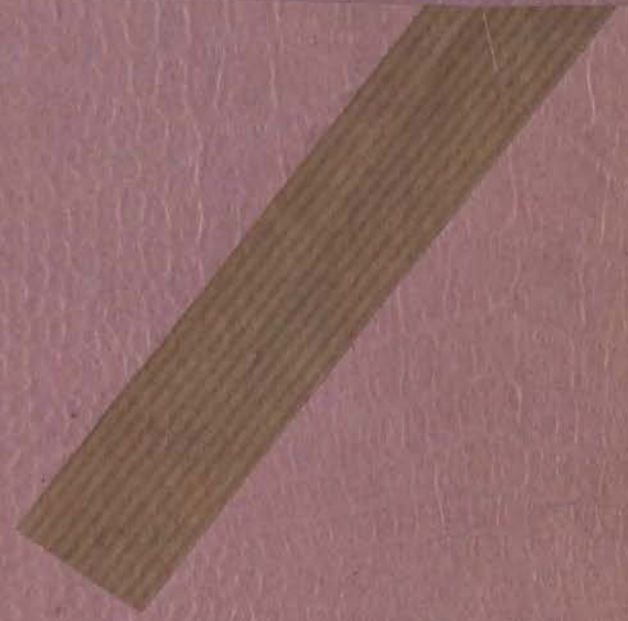
od D.K. Antykwariat
Paulkowy w Warszawie

Miejski T. 1020
im. LUDWIKA 1880

IK w t. 1.1
Nr 16 an. 25.1.74

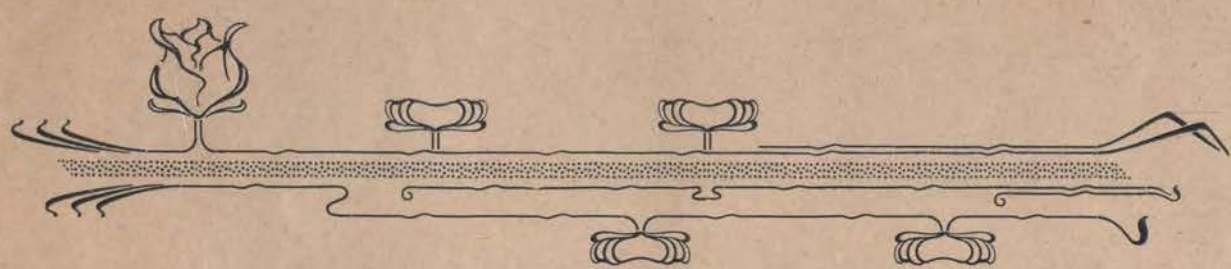
496

17248K

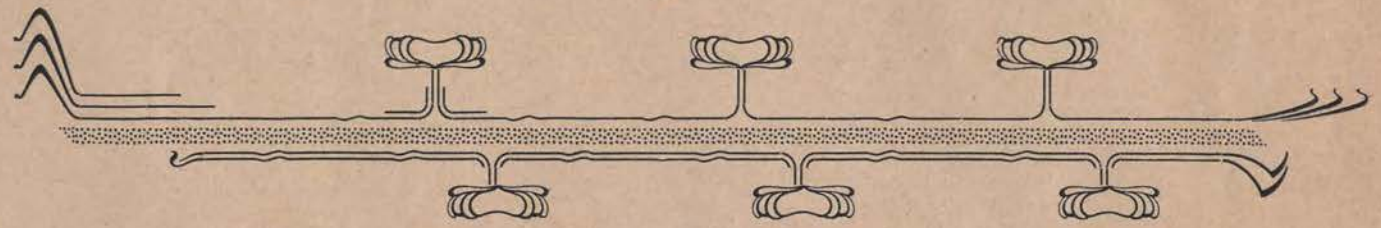

MIŁOŚNIKOM PAMIĄTEK.

Z T E K I
 Jana Olszewskiego

MIŁOŚNIKOM PAMIĄTEK

Z W I E R S Z E M W S T Ę P N Y M I Z A K O Ń C Z E N I E M

GEBETHNER i WOLFF, WARSZAWA
G. GEBETHNER i S-ka, KRAKÓW
1905 r.

przez

Or=Ota.

122481K

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ
ВАРШАВА, 20 ІЮЛЯ 1904 ГОДА.

Miłośnikom pamiątek.

Oto przebiegniem ptaka lotem
Obszar znajomej sercu ziemi,
Poła pszenicznym zdobne złotem
I kiśmi owsa srebrzystemi.

* * *

Łąki malowne chabrem, makiem,
Rozkwitłych kwiatów tchnące wonią,
Stawy z nadbrzeżnym tatarakiem,
Z błękitem nieba ponad skronią.

* * *

Grody prastare i miasteczka
Rozmiłowane wabią oczy,
Ówdzie srebrzysta płynie rzeczka,
Ówdzie się dumna Wisła toczy.

* * *

Poważną pieśnią szumią lasy,
Wiecowe dęby wznoszą czoła,
Zapada wieczór pełen krasy
I na marzenia duszę woła.

Ożyły dawne uroczyska,
Kędy słowiańscy śpią gęslarze,
Zagrała lira, miecz polyska,
Szumi pienisty miód w puharze.

* * *

Z rozwalin zamków w noc miesięczną
Zamarła przeszłość się uśmiecha,
Wojewodzianki piosnkę dźwięczną
Z rycerskim hymnem niosą echa.

* * *

Parskają konie, brzeżą zbroje,
Mknie pieśń Wojciecha w górne szlaki,
Na bój z tatarzem pędzą woje,
Jakby skrzydlate wielkie ptaki.

* * *

A tam kościółek miga biały,
W zielonej gęstwi lip ukryty,
Bożej się Matce oddał cały,
Z ufnością patrząc na błękity.

* * * * *

Ówdzie nad księgą mąż uczony
Przysparza sławy ziemi swojej,
Ówdzie poeta rozmarzony
Swą czarnoleską lutnię stroi.

* * *

To co oddawna już przebrzmiało
I czego dziś już w życiu niema,
Tutaj przed tobą zmartwychwstało,
Abyś je ujrział przed oczyma.

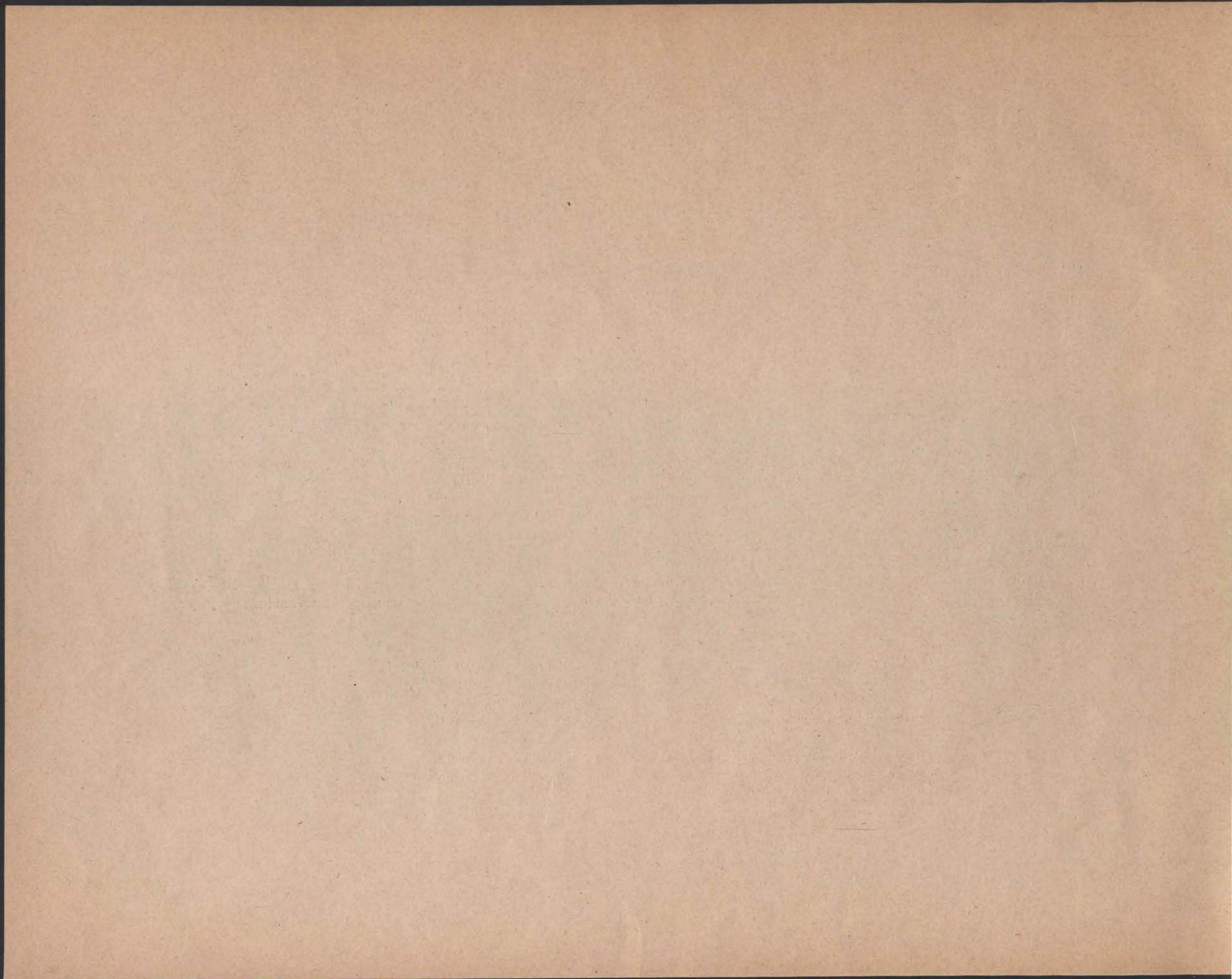
Więc nam towarzysz w chęci skorej
Na onych drogach, bracie młody,
Poznaj swe łąki, pola, bory,
Poznaj swe miasta, siola, wody.

* * *

Przejrzyj, jak księgę ulubioną,
Z krańca na kraniec ziemię własną,
A wrócisz z duszą pokrzepioną,
Z sercem wznioślejszem, z myślą jasną.

Or-Ot.

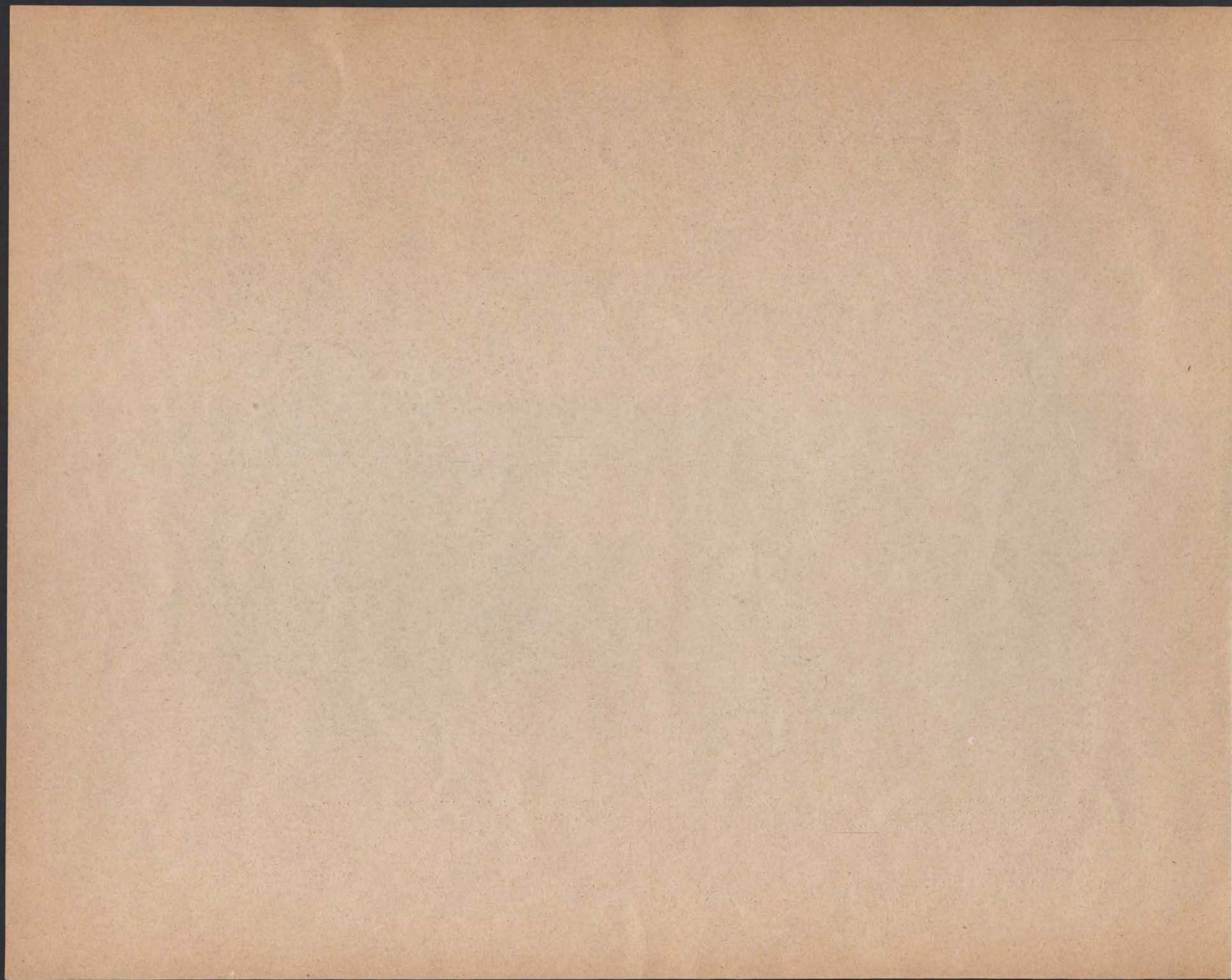

ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE poprzednio drewniany, wystawiony w XIV w. prawdopodobnie przez Trojana, syna Bolesława, zniszczony przez pożar odbudował Zygmunt III w r. 1610, część od strony Wisły powstała dopiero w XVIII w., na lewo – kolumna Zygmunta III, wzniesiona przez Władysława IV-go w r. 1644.

STANISŁAW STASZIC, mąż stanu i pisarz wielce zasłużony, ur. w Pile 1755 r., przyjął święcenia kapłańskie w r. 1779; obrany prezesem Warsz. Tow. Przyjaciół Nauk nie szczędził trudów, aby podnieść pomienione Tow., wystawił dlań gmach

w r. 1823, ofiarował swój księgozbiór, gabinet narzędzi fizycznych i t. p. Założył szkoły wojewódzkie, wydziałowe i elementarne, pierwszy powziął myśl i przyczynił się do wystawienia posągu Kopernikowi. Zostawił po sobie wiele cennych dzieł. Umarł w Warszawie 1826 r. pochowany przy kościele Kamedułów na Bielanych.

Pierwszy kościół i klasztor drewniany na **BIELANACH** wybudował Władysław IV w r. 1639, początek zaś dzisiejszemu murowanemu dał Michał Korybut 1669 r., a dokończył go Jan Kazimierz Brzeziński, podkomorzy nurski na początku XVIII w.

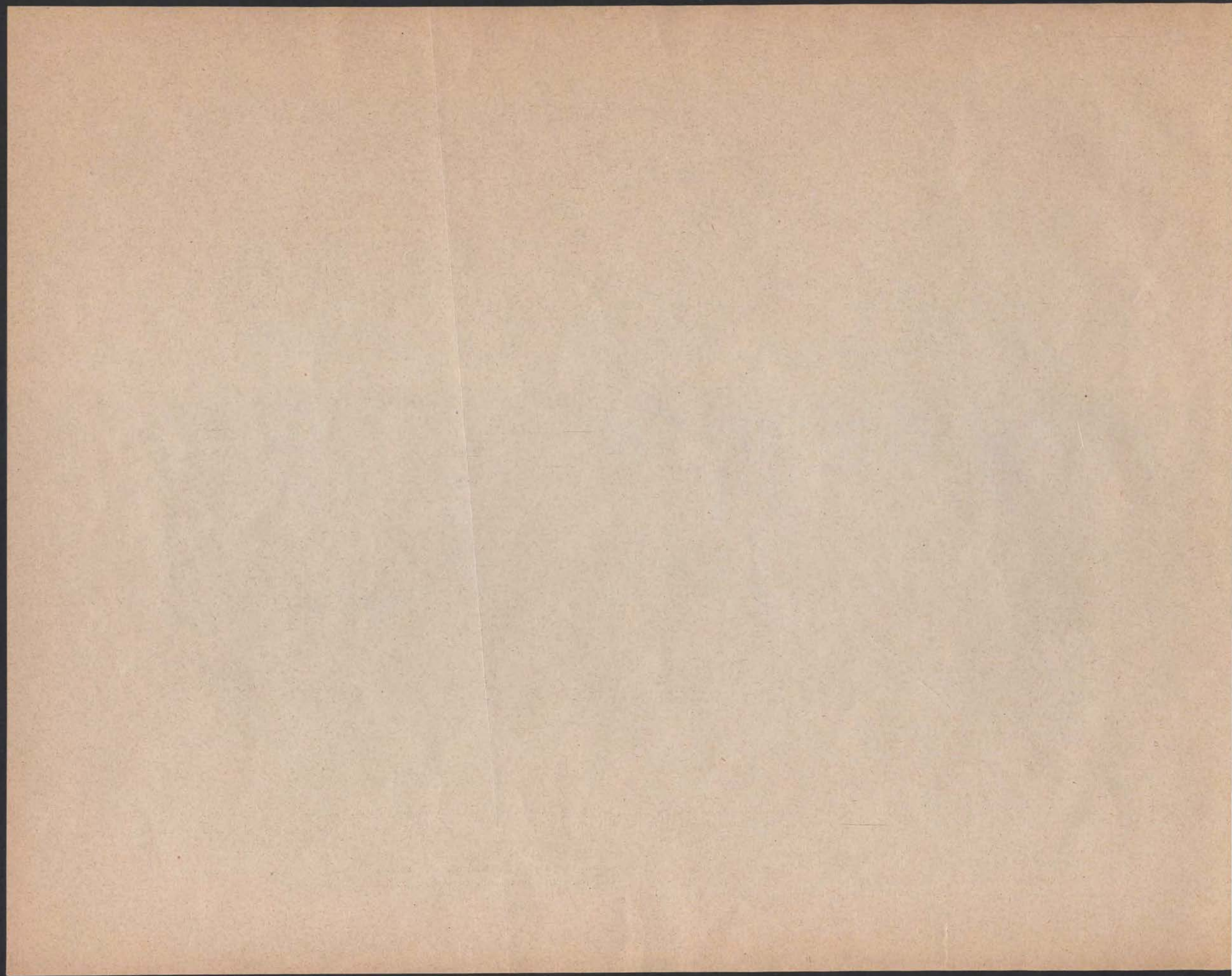

KOLEGIATA W ŁOWICZU, erygowana 1433 r. przez Wojciecha herbu Jastrzębiec, arcybiskupa gnieźnieńskiego, pierwotnie drewniana, od r. 1650 murowana, wzniesiona przez prymasa Macieja Łubieńskiego, pełna wewnątrz bardzo pięknych pomników i starożytności. Łowicz stanowił z licznymi okolicznymi włościami uposażenie prymasów, arcyb. gn., którzy tutaj chętnie przemieszkiwali, jedenastu z nich spoczywa w podziemiach tegoż kościoła.

FRYDERYK CHOPIN znakomity kompozytor i pianista, ur. 1809 r. w **ŁE-**

ŁAZOWEJ WOLI pod Sochaczewem, majątku hr. Skarbków, z ojca Mikołaja i matki Justyny z Krzyżanowskich, zmarł 1849 r. w Paryżu, pochowany na cmentarzu Père-Lachaise.

CZERSK, był niegdyś stolicą ziemi czerskiej, od której książęta mazowieccy tytułowali się także książętami na Czersku, miasto założone prawdopodobnie przez Bolesława Chrobrego. Zamek z czasów ks. mazowieckich.

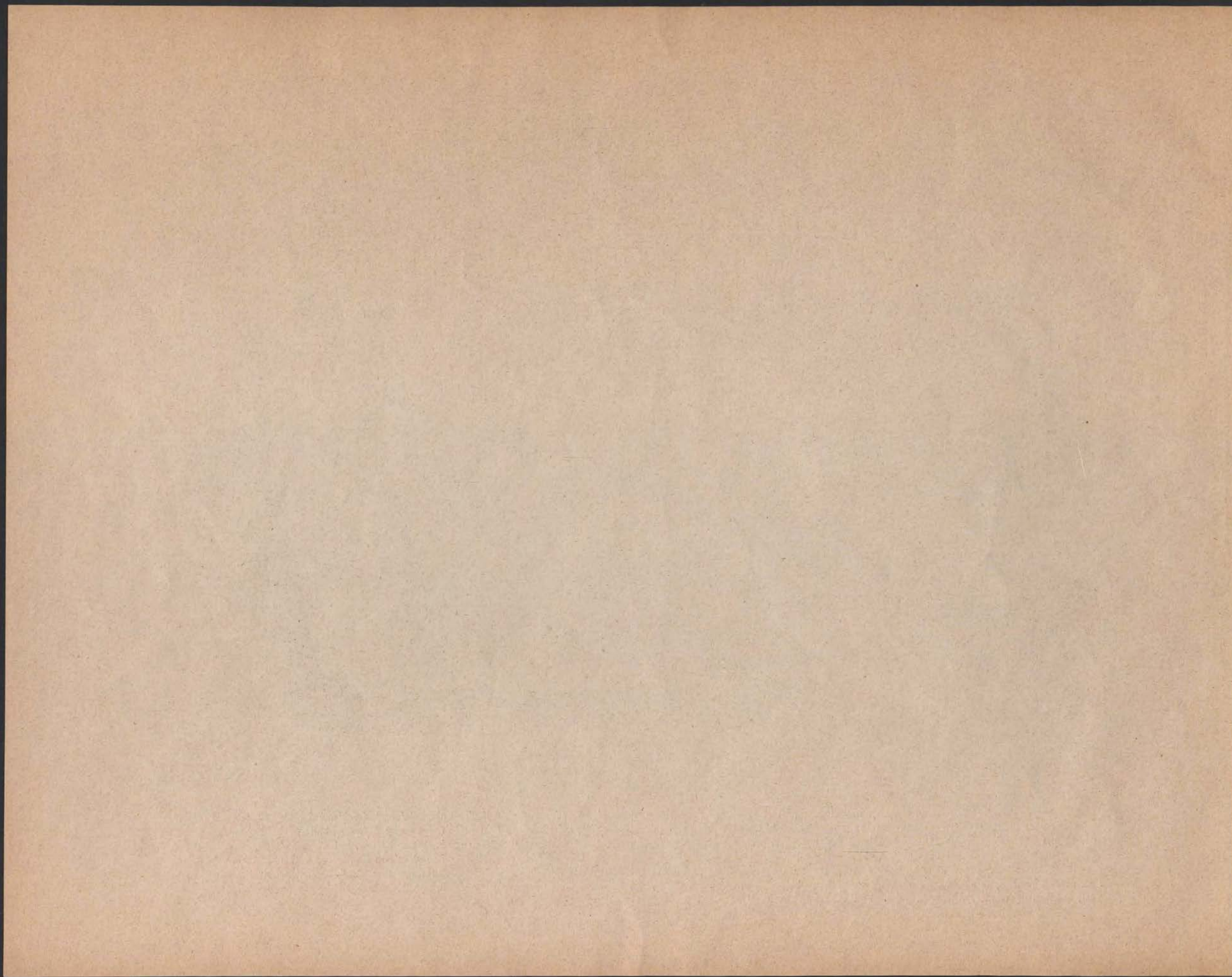

STANISŁAW KARNKOWSKI, h. Junosza, prymas arcyb. gn., ur. 1525 † 1603 w Łowiczu, pochowany w kośc. Jezuitów w Kaliszu, którego był fundatorem 1574 r. Kościół ten za rządów pruskich 1797 r. oddany został ewangelikom, zwłoki zaś fundatora przeniesiono w nocy do kolegiaty.

ZAMEK W ŁĘCZYCY wzniesiony przez Kazimierza W., a zniszczony w 1705 r. przez Szwedów, wzmocniony później przez rząd pruski, został powtórnie zrujnowany przez wojska austriackie w r. 1809. Zbudowany był na małej kępie i do koła

oblany wodą; w podziemiach zamku miał przemieszkiwać ów sławny łeczycki djabeł Boruta, który często płał podróżnym różne figle na okolicznych błotach.

PYZDRY starożytna osada, już w XIII w. był tu zamek obronny. Straszny najazd Krzyżaków, w r. 1331, zniszczył miasto do szczętu. Kazimierz W. odbudował zamek, a mieszkańcom nadał rozległe swobody handlowe, lecz wojny Szwedzkie i pożary ostatecznie przyczyniły się do upadku miasta.

JAN Z GARBOWA
 SYN ZAWISZY CZARNEGO
 STAROSTA KOLSKI
 POLEGŁ POD CHOJNICAMI
 W PRUSACH
 1454 r.

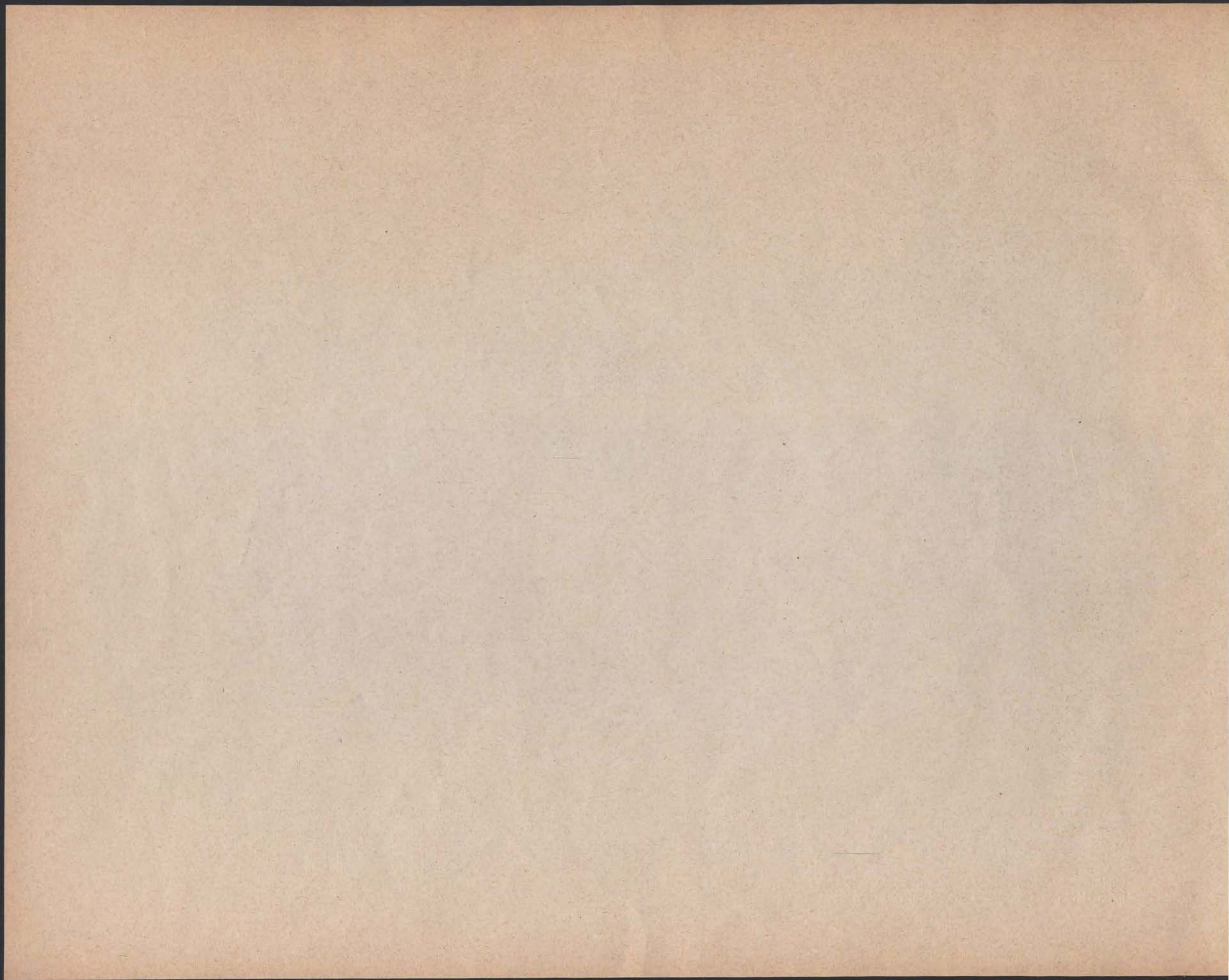
Jan Chyżyński
 1927

Henryk wójt z Warty, w r. 1362, nabywszy trzy wioski: Koło górne i dolne, Bliźna i Nagórna, zyskał zezwolenie Kazimierza W. na przemianowanie tych wsi na jedno odtąd miasto **KOŁO**, monarcha ten zaopiekował się też niem troskliwie, opasał murem, a pośród obszernych łąk i bagnisk wznosił po dziś dzień widniejące mury warownego zamczyska. W koście paraf. znajduje się bardzo ciekawy grobowiec, ostatniego z Zawiszów, starosty Kolskiego, **JANA Z GARBOWA** syna Zawiszy Czarnego, który poległ w walce z Krzyżakami pod Chojnicami.

ZAMEK W UNIEJOWIE założony był prawdopodobnie w XIV w., zrujnowany przez Szwedów, wyrestaurował Krzysztof Szembek w r. 1745.

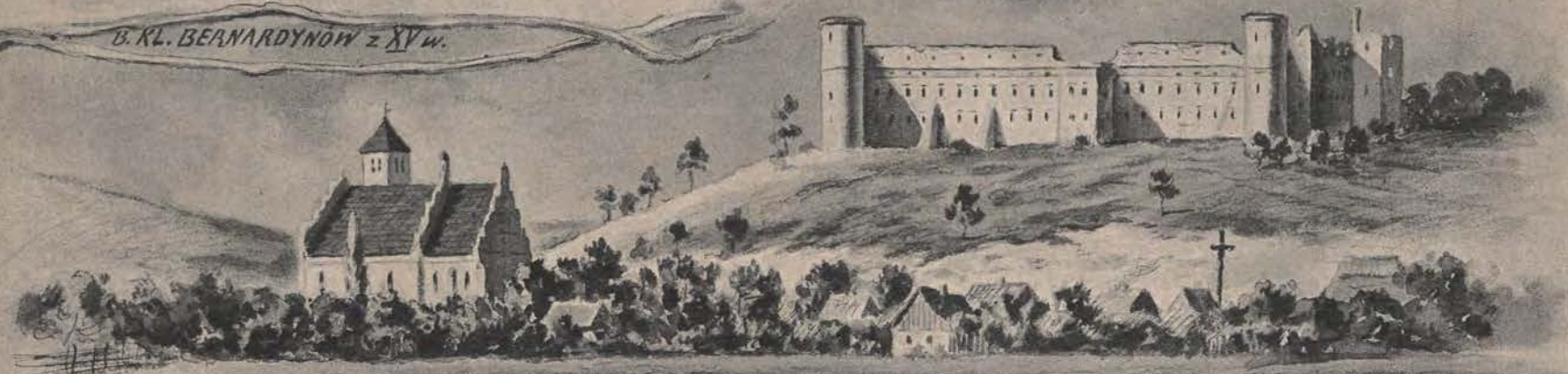
KRZYSZTOF SZEMBEK arcyb. gniezn. opat tyniecki, ur. około 1670 r. † 1748 w Łowiczu. W r. 1717 wysłany był przez Augusta II-go w poselstwie do Wiednia, w celu odwrócenia spodziewanego wtargnięcia wojsk tureckich w granice Polski.

RADOM

B. KL. BERNARDYNÓW z XV w.

JANOWIEC

1533

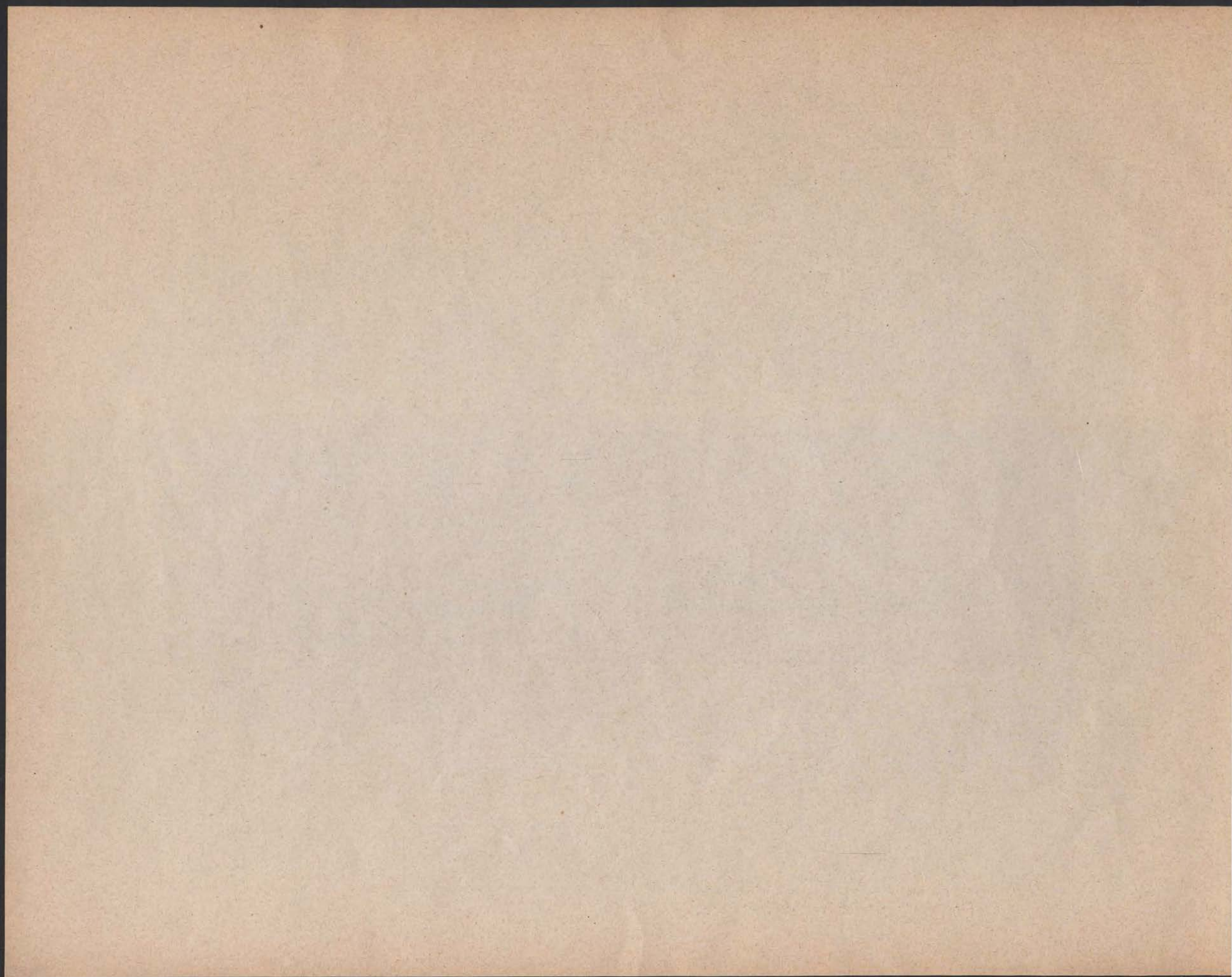
PIOTR FIRLEJ

Jan Olszewski 1907

B. kościół i kl. bernardynów, jeden z najstarszych zabytków **RADOMIA**, założył w r. 1464 Dominik Kazanowski podkom. Kazimierza Jagiel., starosta radomski i niepołomicki, który w bitwie pod Chojnicami ocalił króla i wprowadził go do Bydgoszczy.

Do Radomia przywiązanych jest wiele histor. wspomnień. Tu obrano Jadwigę na królowę polską, tu pierwszy akt unii z Litwą nastąpił, tu mieszkała Zofia, żona Wład. Jagiełły, a Kazimierz Jagiel. licznymi obdarzył miasto przywilejami.

JANOWIEC, niegdyś wieś Serokomla, własność Firlejów, potem Tartów i Lubomirskich. Zamek, dziś jeszcze zdumiewający swoją okazałością, obejmował 7 sal wielkich, a pokojów 98, wystawił go w XVI w. **PIOTR FIRLEJ** wojewoda lubelski następnie ruski, który odznaczył się świetnie pod Orszą i w bojach z Tatarami, † 1533 r.

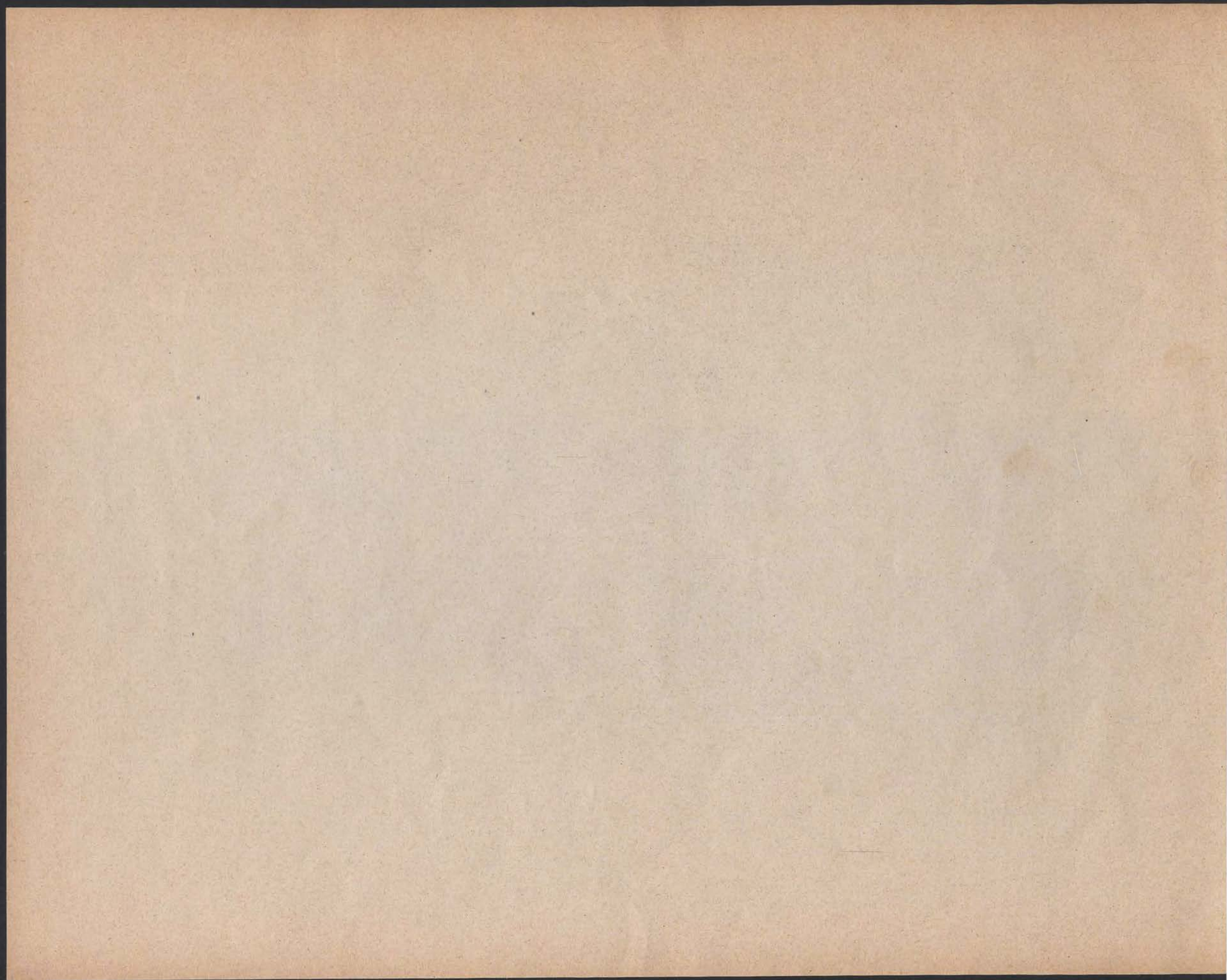

Biskup krak. Jan Grot w r. 1340 zbudował w IŁŻY (gub. radomska) okazały zamek z kamienia, a następcy jego Mokrzy i Konarski ozdobili i ufortyfikowali murem obronnym zamek i całe miasto. W r. 1655 podczas najazdu Szwedów zamek runął w gruzy, dźwignęli go biskupi Trzebicki, Lipski, Załuski i Soltyk, lecz wkrótce potem począł chylić się w ruinę.

OSSOLIN, niegdyś miasteczko, od r. 1330 własność Toporów, którzy od niego Ossolińskimi pisać się zaczęli. Jerzy Ossoliński w r. 1635 wystawił tu wspaniały zamek,

który w r. 1806 rozmyślnie zburzony został przez ówczesnego właściciela hr. Ant. Ledóchowskiego, dla wynalezienia jakoby ukrytych w nim skarbów.

JERZY OSSOLIŃSKI ur. się w 1595 r. † 1650 w Warszawie. Władysław IV porucił mu ważne poselstwo do papieża Urbana VIII w r. 1633, celem wyjednania jego pomocy do uśmierzenia niesnasek, dzielących w Polsce stan duchowny i świecki. Wjazd O. do Rzymu jest jednym z najświetniejszych tego rodzaju wystąpień. Za liczne trudy podjęte dla dobra kraju otrzymał wojew. sandomierskie, a w r. 1643 godność kanclerza wielk. koronnego.

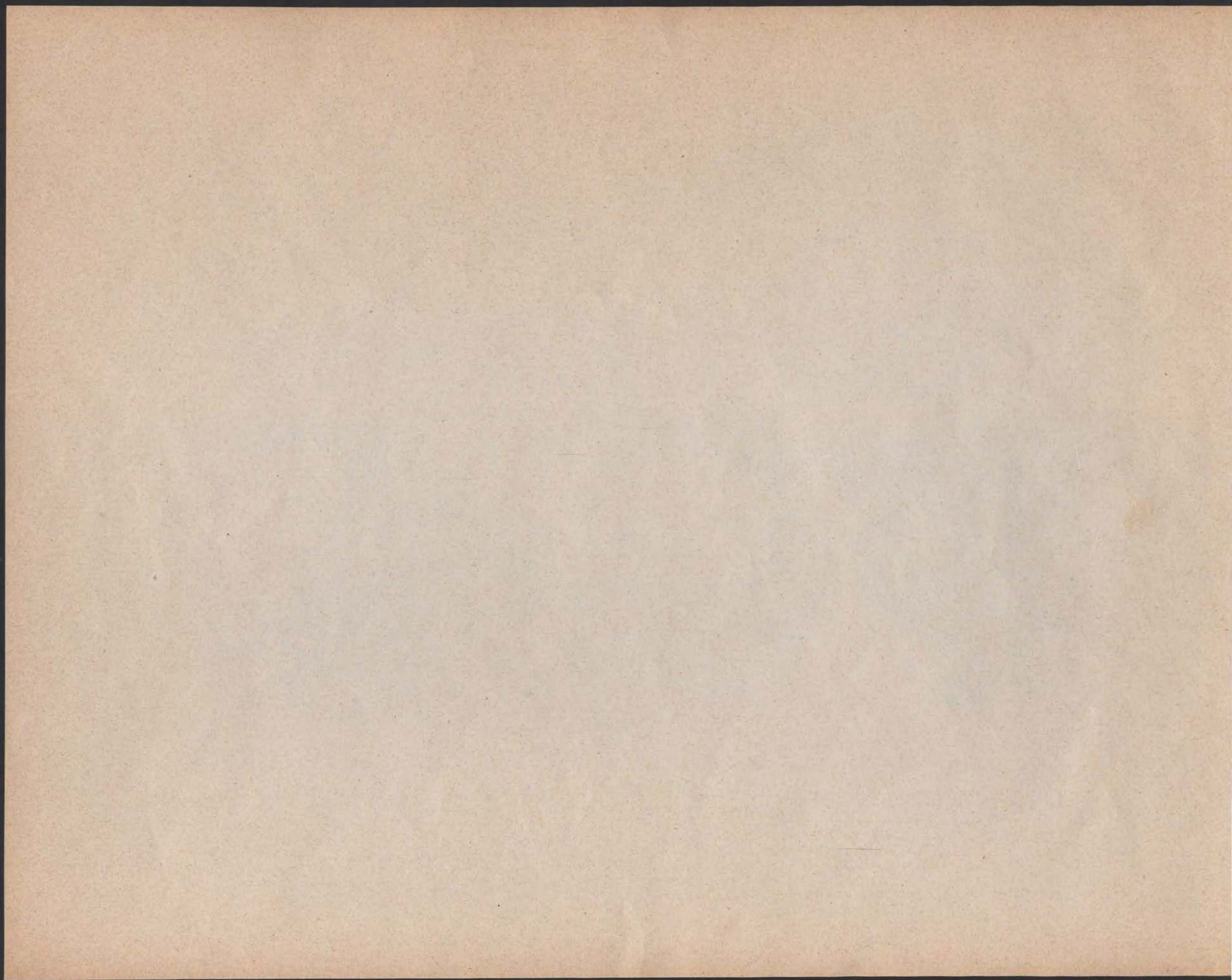
ZAMEK W SANDOMIERZU zrujnowany przez Tatarów odbudował Kazimierz W. a następnie Zygmunt I w r. 1520, zniszczony podczas wojny szwedzkiej w r. 1656, odrestaurowany w r. 1825 i przeznaczony na więzienie.

Katedrę, przedtem kolegiatę, w Sandomierzu założył 1121 r. Bol. Krzywousty, ukończył ją Kaz. Sprawiedliwy około r. 1190, a odbudował Kazimierz W.

Przy kolegiacie miał beneficjum **JAN DŁUGOSZ**, znakomity dziejopis polski, który tu wznosił dom misjonarzy. D. ur. 1415 r. w Brzeźnicy, będąc sekretarzem Zbigniewa Oleśnickiego w r. 1439 przywiózł mu z Rzymu kapelusze kardynalski, świę-

cenia kapłańskie przyjął w rok później. Kazimierz Jagiellończyk oceniając jego światły umysł, powierzył mu wychowanie swych synów. Mianowany arcyb. lwowskim zmarł wkrótce, 1480 r. w Krakowie.

KRZYSZTOPORY, staroż. zamek w Ujeździe gub. radomskiej, zbudowany przez Krzysztofa Ossolińskiego wojewodę sandomier., około r. 1644. Był to osobliwy pałac w stylu włoskim, okien miał tyle, ile dni w roku; pokoiów—ile tygodni; sal—ile miesięcy; a 4 baszty odpowiadały liczbie kwartałów,—zburzony został przez Szwedów 1655 r.

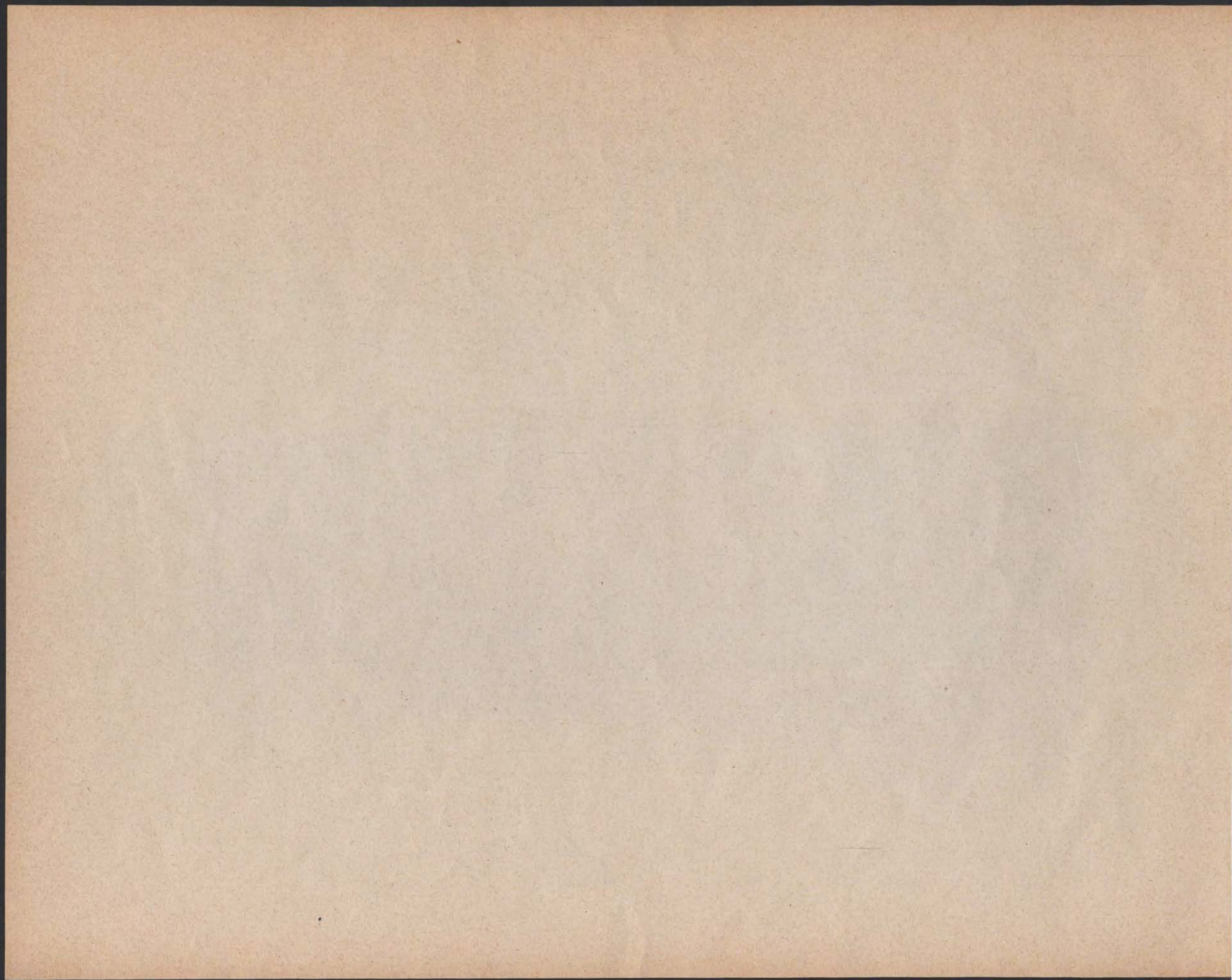
Do najdawniejszych zabytków PIOTRKÓWA należy bezspornie zamek, zbudował go podobno Piotr Dunin, od którego też imienia wywodzą nazwę miasta. Do naszych czasów zachowała się jedynie tylko część zamku, która przed kilku laty uległa gruntownej przeróbce, dziś jedynie wspaniałe kamienne odrzwia i futryny od okien, zwracają jeszcze uwagę.

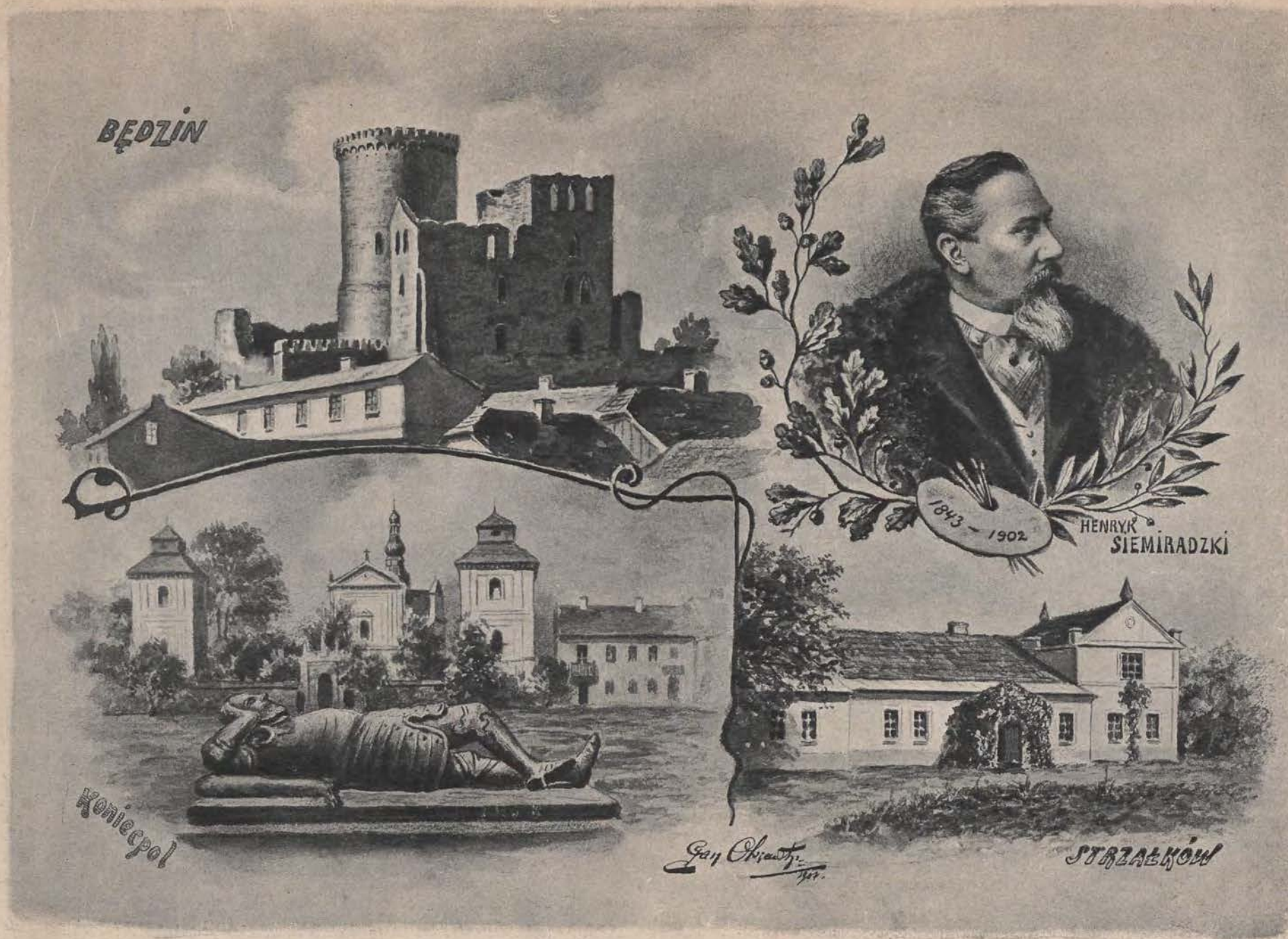
Kośc. i kl. Paulinów na JASNEJ GÓRZE w Częstochowie założony został w r. 1382 przez Wład. ks. Opolskiego, który zdobywszy zamek bełski, zabrał cudowny

obraz N. M. P. i złożył go w drewnianym naówczas kościółku, a dla strzeżenia jego sprowadził zakon św. Pawła. Późniejszymi dopiero czasy, Paulini wzniesli stopniowo te wspaniałe mурowane zabudowania. Tu okrył się nieśmiertelną sławą AUGUSTYN KORDECKI, przeor paulinów, broniąc walecznie warownego klasztoru (w r. 1655) przeciwko wielkiej potęgze Szwedów. K. ur. r. 1604 † 1673 w Wieruszowie, pochowany na Jasnej Górze.

M. B.
L. W.
w Łodzi

12248 W

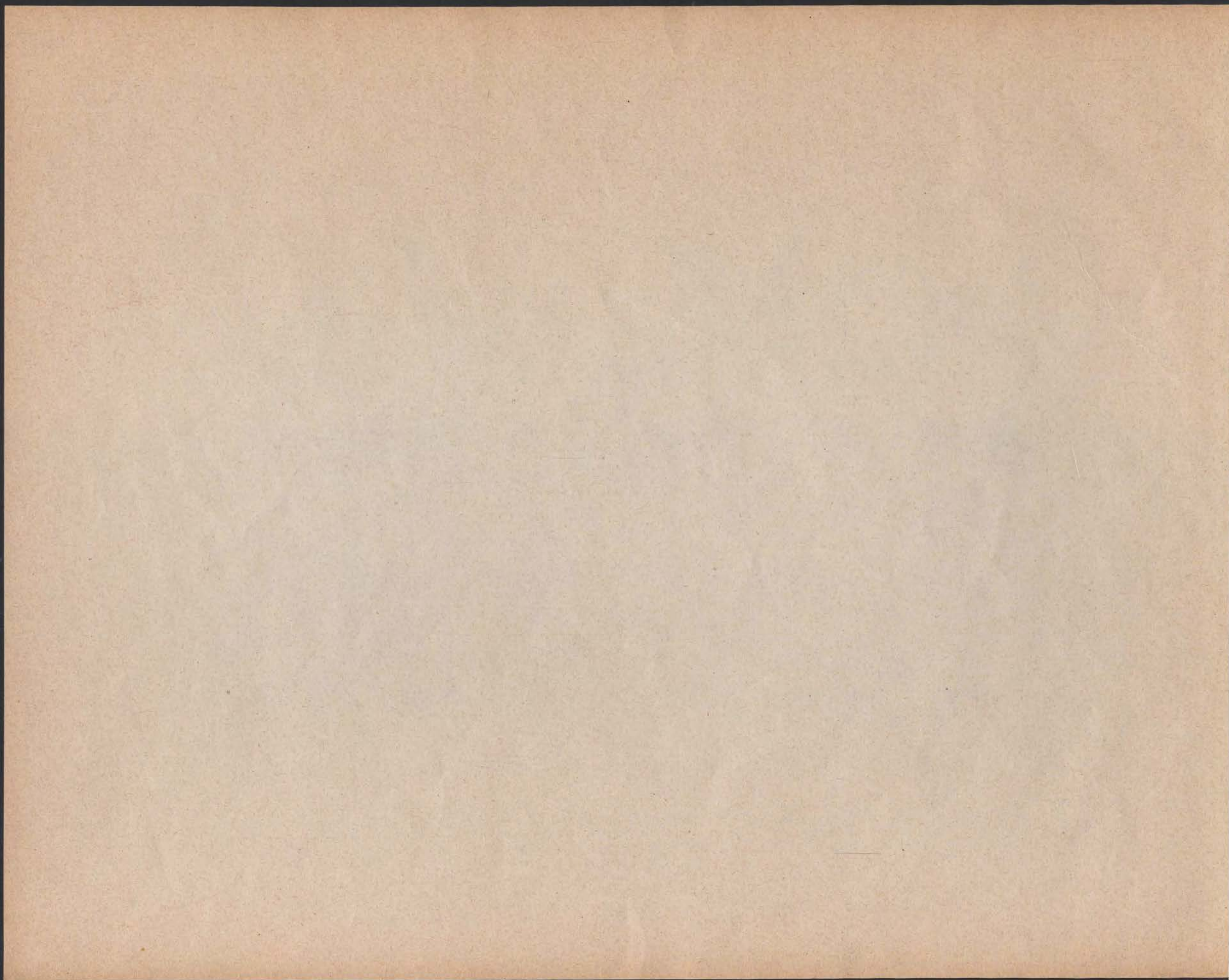

ZAMEK W BĘDZINIE wzniesiony przez Bolesława Wstydlwego w XIII w., odbudował Kazimierz W. Będzin, jako miasto pograniczne, często był wystawiony na niszczące napady sąsiednich Szlązaków, tutaj też nastąpiła z nimi ugoda w r. 1434. W B. zatrzymywał się Jan III Sobieski, dążąc pod Wiedeń 1683 r.

STANISŁAW KONIECPOLSKI, kasztelan krak., hetman w. koronny, ur. 1591 r. Ożeniony z Katarzyną, córką hetmana Żółkiewskiego, dowodząc wraz z teściem w wyprawie Cecorskiej, po walecznej obronie dostał się do niewoli tureckiej, gdzie blisko 3 lata przesiedział. Odnosił potem wiele pięknych zwycięstw nad Szwedami, Turkami i Tatarami. W **KONIECPOLU** ufundował wspaniały kościół, gdzie wystawiono mu piękny grobowiec. Zmarł 1646 r. w Brodach.

HENRYK SIEMIRADZKI, znakomity spółcz. malarz, ur. 1843 r. w Bielgorodzie gub. charkowskiej, po ukończeniu uniwersytetu, wstąpił do Petersb. Ak. Sztuk Pięk., wysłany jako stypendysta rządowy udał się do Monachium, następnie osiadł w Rzymie. Zmarł 1902 r. w majątku swoim **STRZAŁKOWIE**, pow. noworadomskim.

STRZAŁKÓW

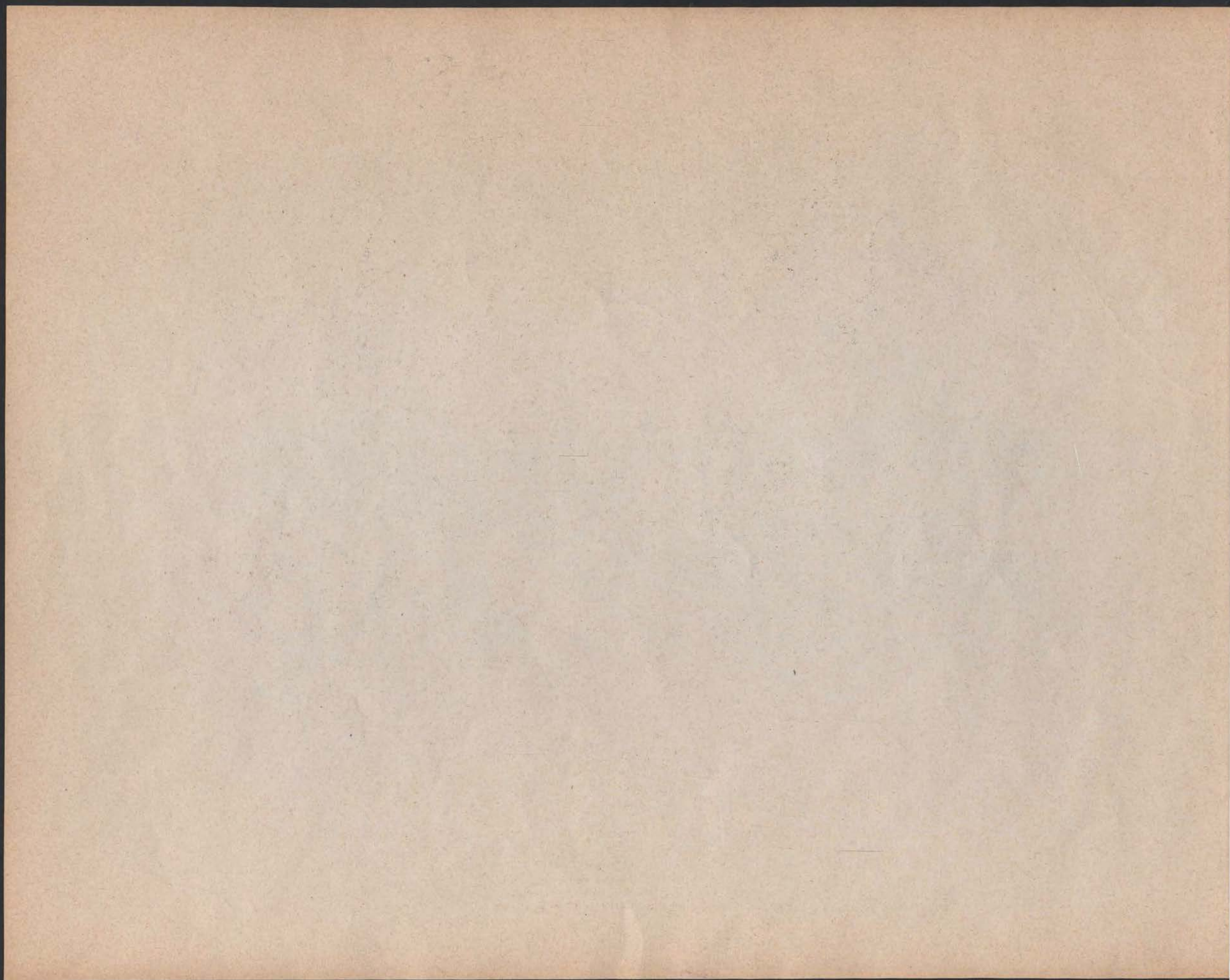

ADAM MICKIEWICZ, jeden z największych poetów wszechświata, ur. 1798 r. w Zaosiu pod Nowogródkiem, z ojca Mikołaja i Barbary z Orzeszków. Po ukończeniu szkół dominikańskich w Nowogródku (1814 r.), udał się do uniwers. wileńskiego na wydział matematyczny, ale wkrótce przeniósł się na wydz. filologiczny, który ukończył w r. 1819. Z Wilna wyjechał do Kowna, potem do Rosyi, Szwajcaryi, Włoch i Francyi. W Paryżu wydał ostatnie swoje arcydzieło „Pana Tadeusza,” którym uko-

ronował i zamknął zarazem okres swej genialnej twórczości. Zmarł 1855 r. w Konstantynopolu, ciało jego pochowano w Paryżu, a po 35 latach przeniesiono do katedry na Wawelu. Do pamiątek po M. należy dom w **NOWOGRÓDKU**, będący niegdyś własnością rodziców poety, dziś zgruntu przerobiony.

Zamek w N. była to warownia z czasów bardzo odległych, której odbudowaniem zajął się Witold, fundując jednocześnie kośc. farny.

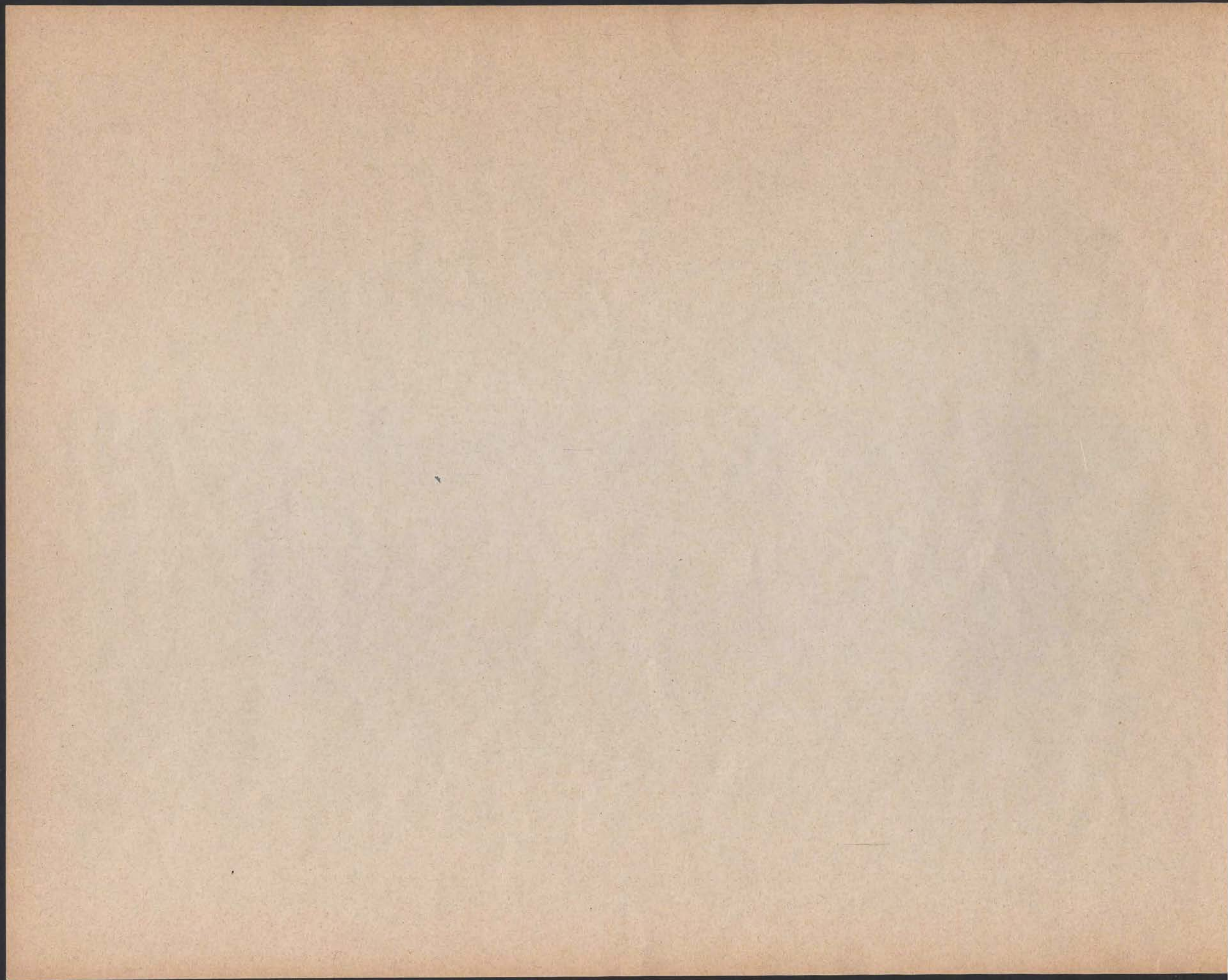
LUBLIN

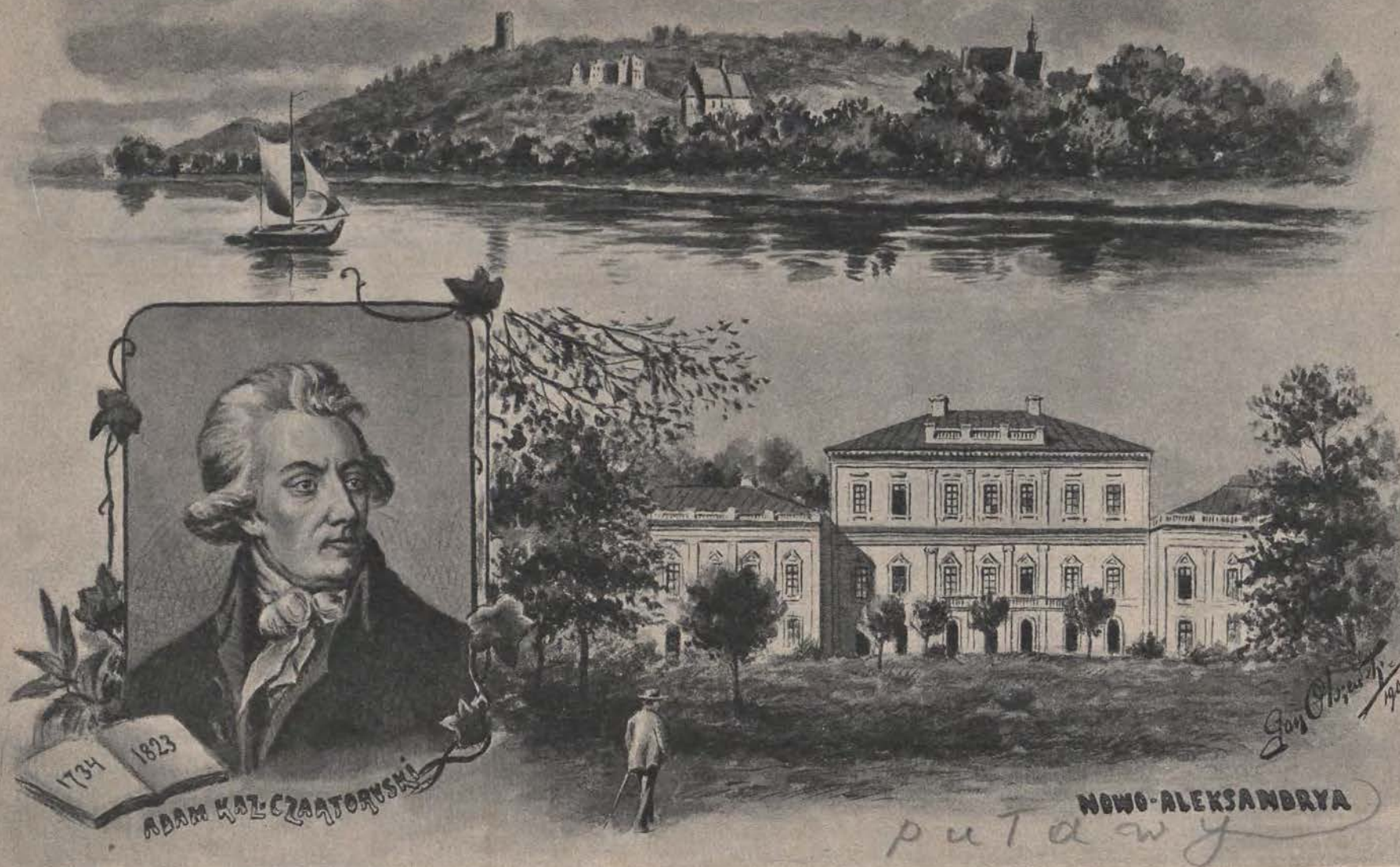
Zamek w **LUBLINIE** pierwotnie był drewniany, dopiero w r. 1244, za czasów Bolesława Wstydli. zbudowano tu wieżę murowaną, gruntowną zaś restauracją i obwarowaniem zamku zajął się Kazimierz W. W tych murach wychowywali się synowie Kazim. Jagiellończyka pod kierownictwem Długosza, Kalimacha i Grzegorza z Sanoka. Zamek w obecnym stanie od r. 1825.

JAN ZAMOJSKI, kanclerz i hetman w. kor. ur. 1541 r. † 1605, własnym

kosztem wystawiał nieraz hufce do boju, bronił kraju od Turków i Tatarów, obwarował Zamość, dźwignął zamek we Lwowie i zbudował twierdzę Szarogród. Sam człowiek uczony, gorliwie wspierał nauki, w 1595 założył akademię w Zamosciu. Największy rozkwit tej uczelni przypada na początki jej istnienia. Została zwinięta po pierwszym rozbiórze Polski przez cesarza Józefa II, fundusze zaś przeznaczone zostały na liceum w Szczepieszynie.

KAZIMIERZ

KAZIMIERZ, os. nad Wisłą, założony przez Kazimierza W., który tu wybudował wielkie śpichlerze na zboże, a dla siebie zamek obronny na górze z panującą nad nim strażnicą, w wieży tej zmarł Maciek Borkowicz wojewoda pozń., skazany na śmierć głodową za rozboje i nadużycia.

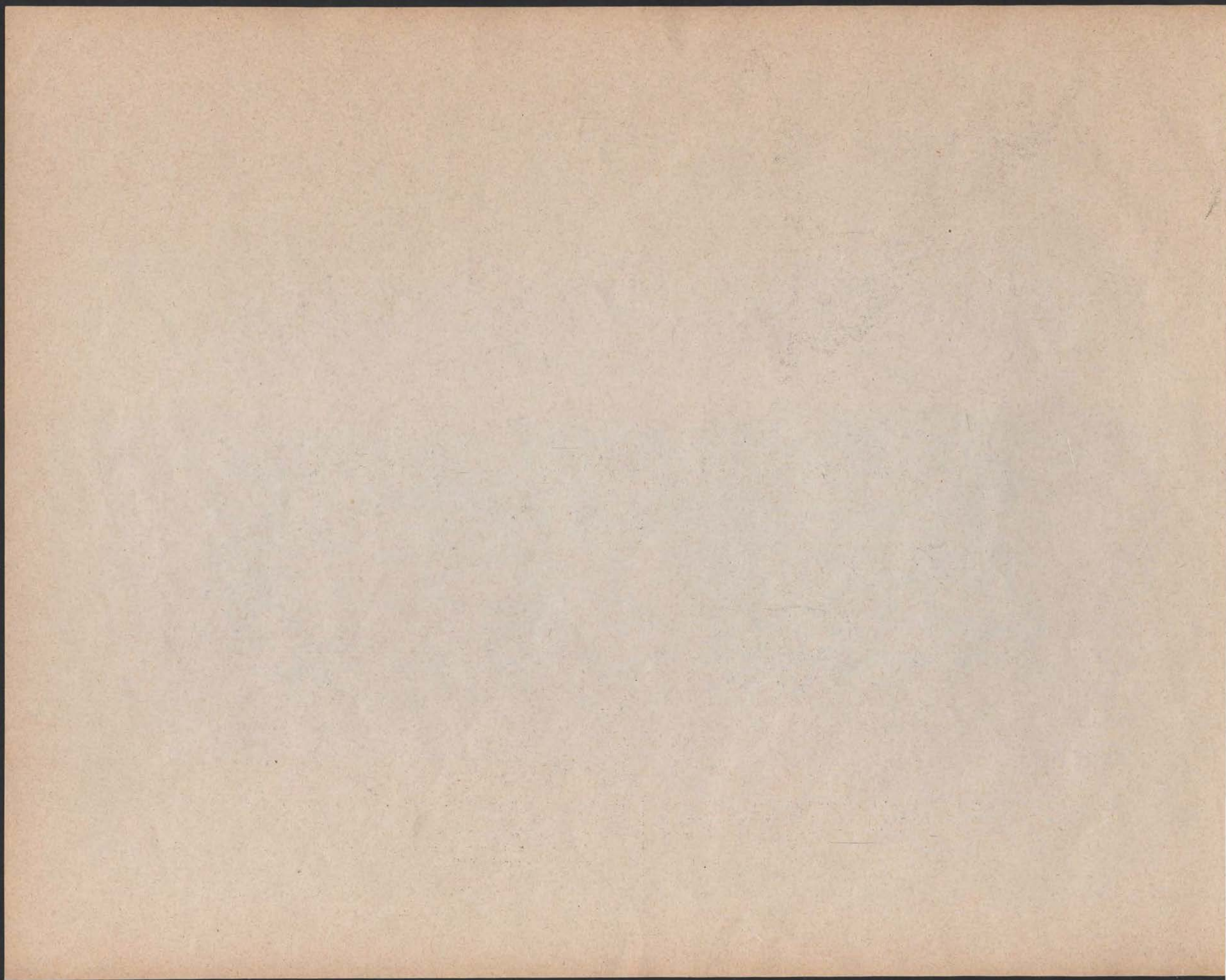
NOWO-ALEKSANDRYA, przedtem **PULAWY**, wniesione w dom Czartoryskich jako posag przez Zofię Sieniawską, małż. Augusta ks. Czartoryskiego, woj. ruskiego.

Adam Kazimierz C., syn Augusta, i Izabela z Flemingów, przyozdobili Puławy

rozmaitemi pięknymi budowlami, stanęła też w owym czasie świątynia Sybilli, gdzie przechowywały się nieocenione skarby rozmaitych pamiątek starożytnych. W dawnym pałacu mieści się obecnie instytut rolniczo-leśniczy.

ADAM KAZ. CZARTORYSKI ur. 1734, mąż wielkich zasług; zgromadzał w Puławach skarby narodowej literatury, otaczał się uczonymi i wybitnymi poetami ówczesnymi, którzy pod nazwą „puławskiej“ osobną nawet utworzyli szkołę.

W 1817 r. osiadł w Galicji w Sieniawie, gdzie zmarł 1823.

PŁOCK

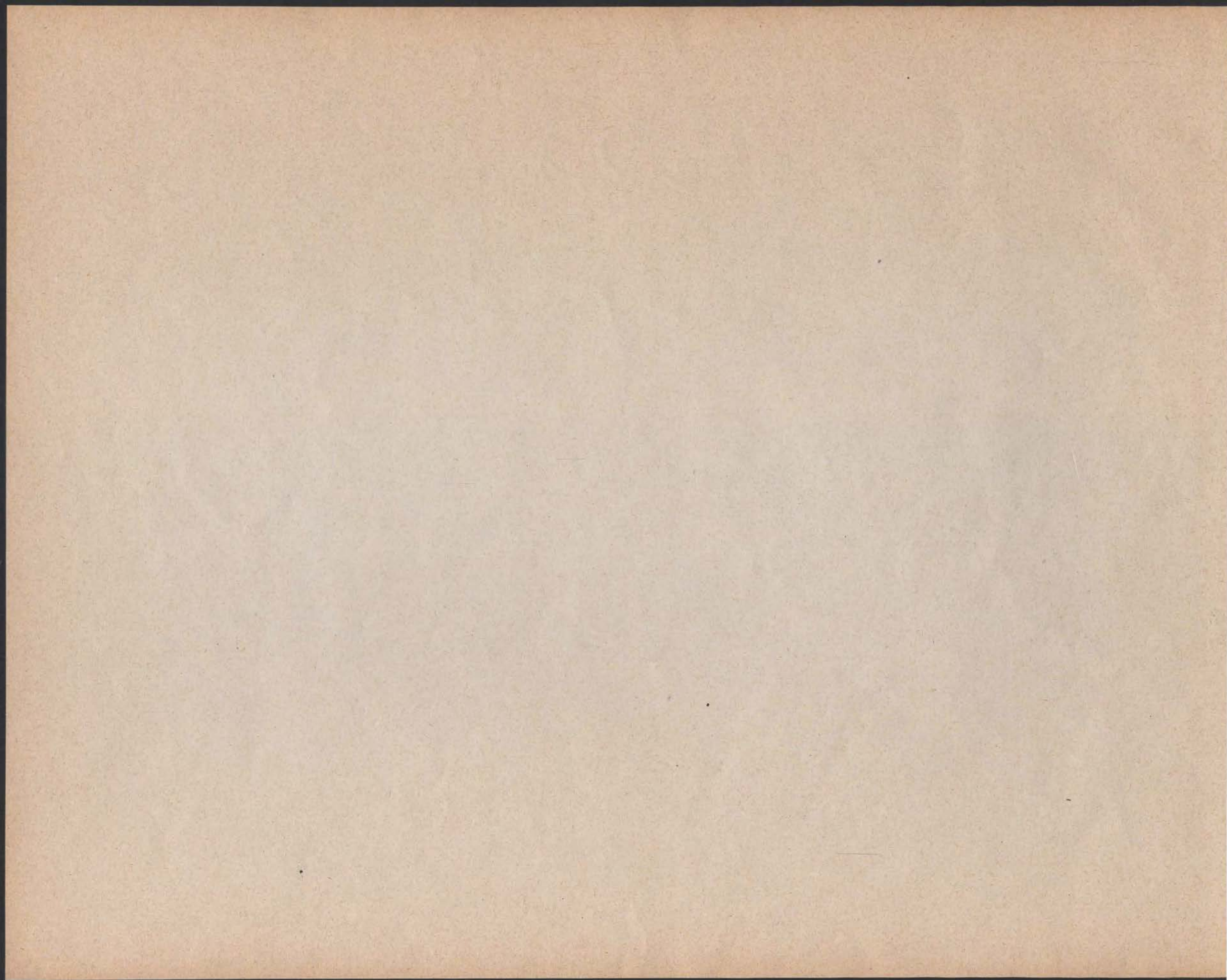

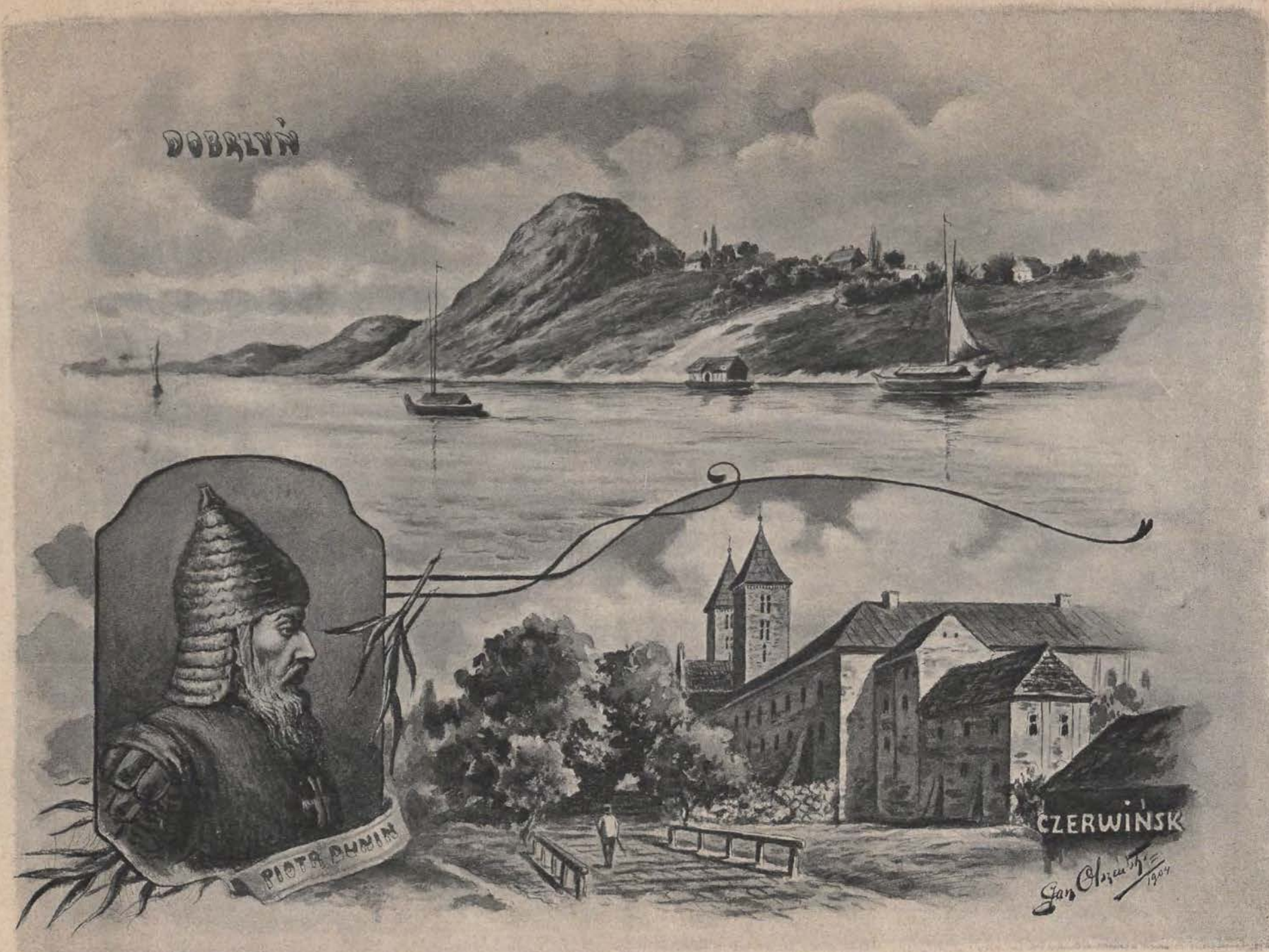
Początek **PŁOCKA** sięga epoki wprowadzenia chrześcijaństwa do Polski, jednocześnie też zbudowano tu kościół katedralny drewniany, po spaleniu się którego w r. 1136, Aleksander ze Szeńska, biskup pł., wystawił nowy murowany; skutkiem licznych restauracji zatracił on zupełnie pierwotny swój bizantyjski charakter. Dawny zamek z czasów ks. mazowieckich zostawił tylko ślady swoje w jednej, oszczędzonej dotąd od spustoszenia, wieży.

ADAM PRAŻMOWSKI, biskup płocki, ur. 1764 r., jeden z najczynniejszych

członków Warsz. Tow. Przyjaciół Nauk, jego to staraniem w r. 1825 wzniesiono w Płocku pomnik Wład. Hermanowi i Bolesł. Krzywoustemu. Zmarł w Warszawie 1836 r.

BOBROWNIKI była to osada nad Wisłą jeszcze za Konrada I, ks. mazowieckiego. Ks. Opolski, Władysław, w r. 1396 sprzedał B. krzyżakom, którzy wystawili tu zamek, zrujnowany go późniejsze wojny szwedzkie.

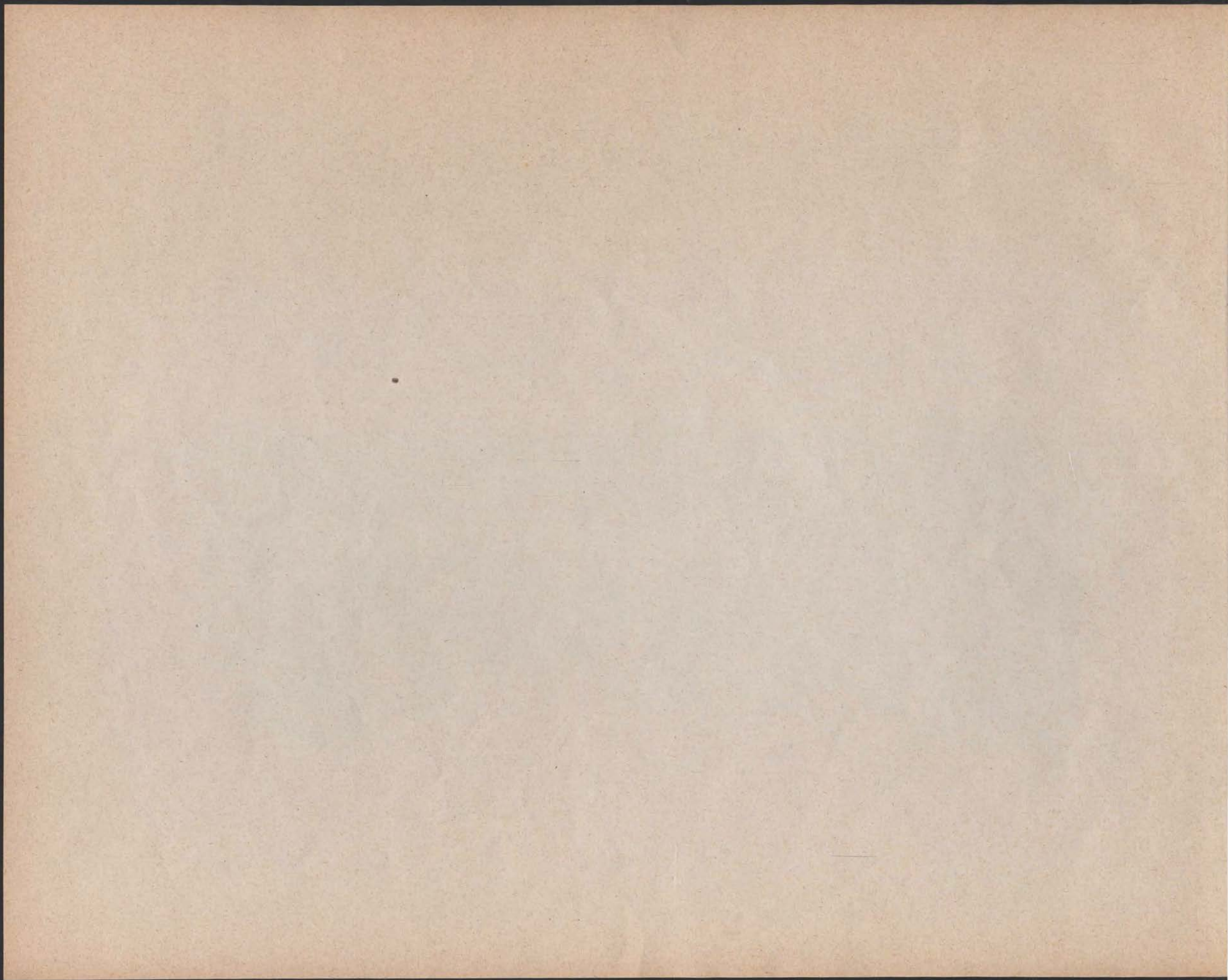

DOBRYŃ nad Wisłą, jedna z najdawniejszych osad, niegdyś stolica osobnej ziemi i zakonu braci dobrzyńskich, od niej tak zwanych. Z dawnego zamku, zbudowanego na wyniosłym wzgórzu, który istniał już w XI w., żadnego nie pozostało śladu.

CZERWIŃSK, starożytne miasto nad Wisłą, jedynym pomnikiem jego świetnej przeszłości jest wspaniały kościół i klasztor, fundowany 1147 r. przez sławnego Piotra

Dunina († 1153 r.) hrabiego na Skrzynnie dla kanoników laterańskich; po supresji w r. 1819 zgromadzenia kanoników regularnych, kościół i klasztor zostały oddane pp. Norbertankom, które trudniły się wychowywaniem dziewcząt.

W tutejszej świątyni błagał o powodzenie Władysław Jagiełło, idąc na Krzyżaków w 1410 r.

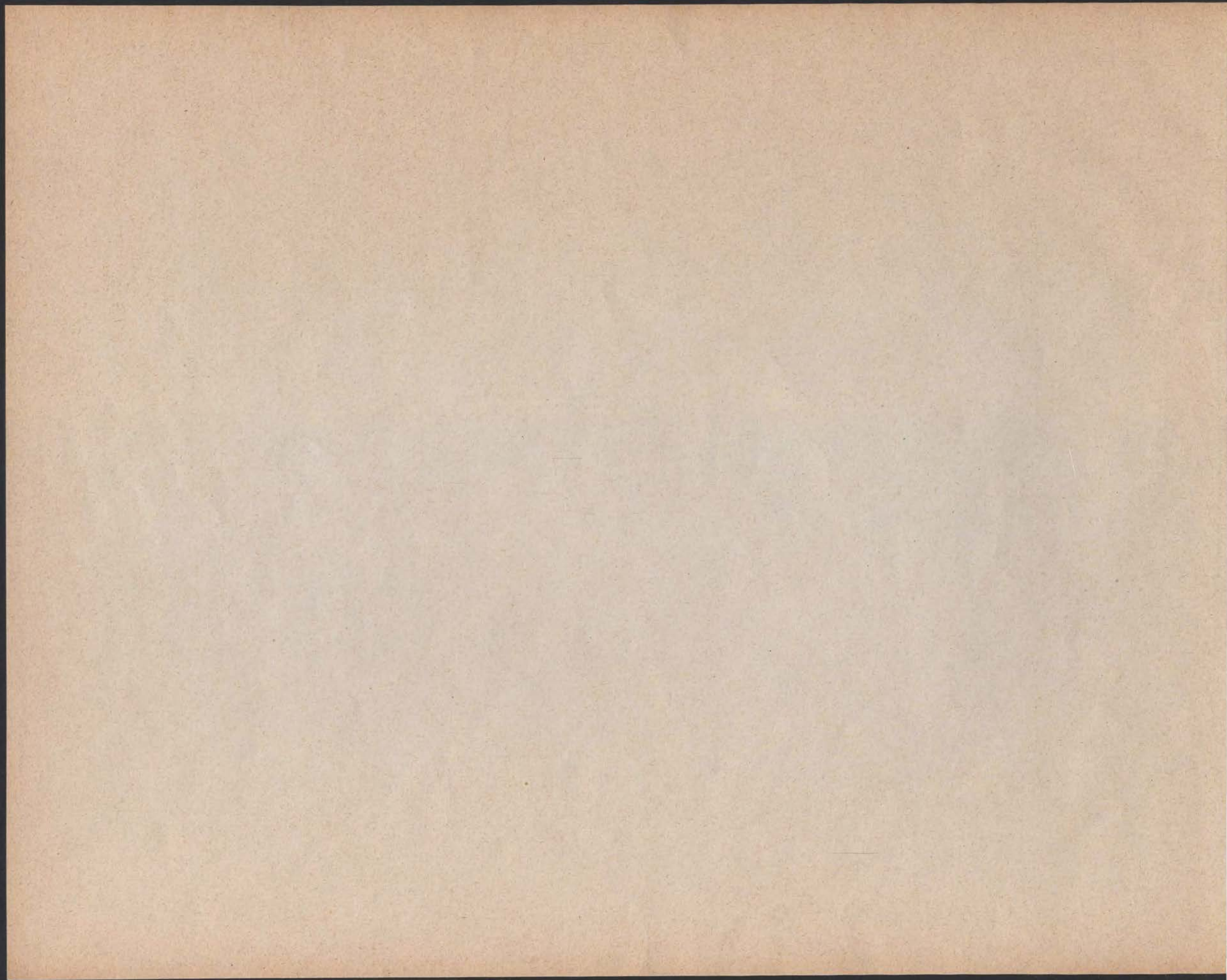
ANTONI TYZENHAUZ, ur. 1733 r., mąż wielkich zasług, założył w Grodnie szkoły: mierniczą, lekarską, buchalteryi i budownictwa; pracował nad ulepszeniem komunikacji, budował piękne gmachy, założył ogród botaniczny, uczynił miasto ogniskiem całego ruchu i życia ówczesnego, stron tamtejszych.

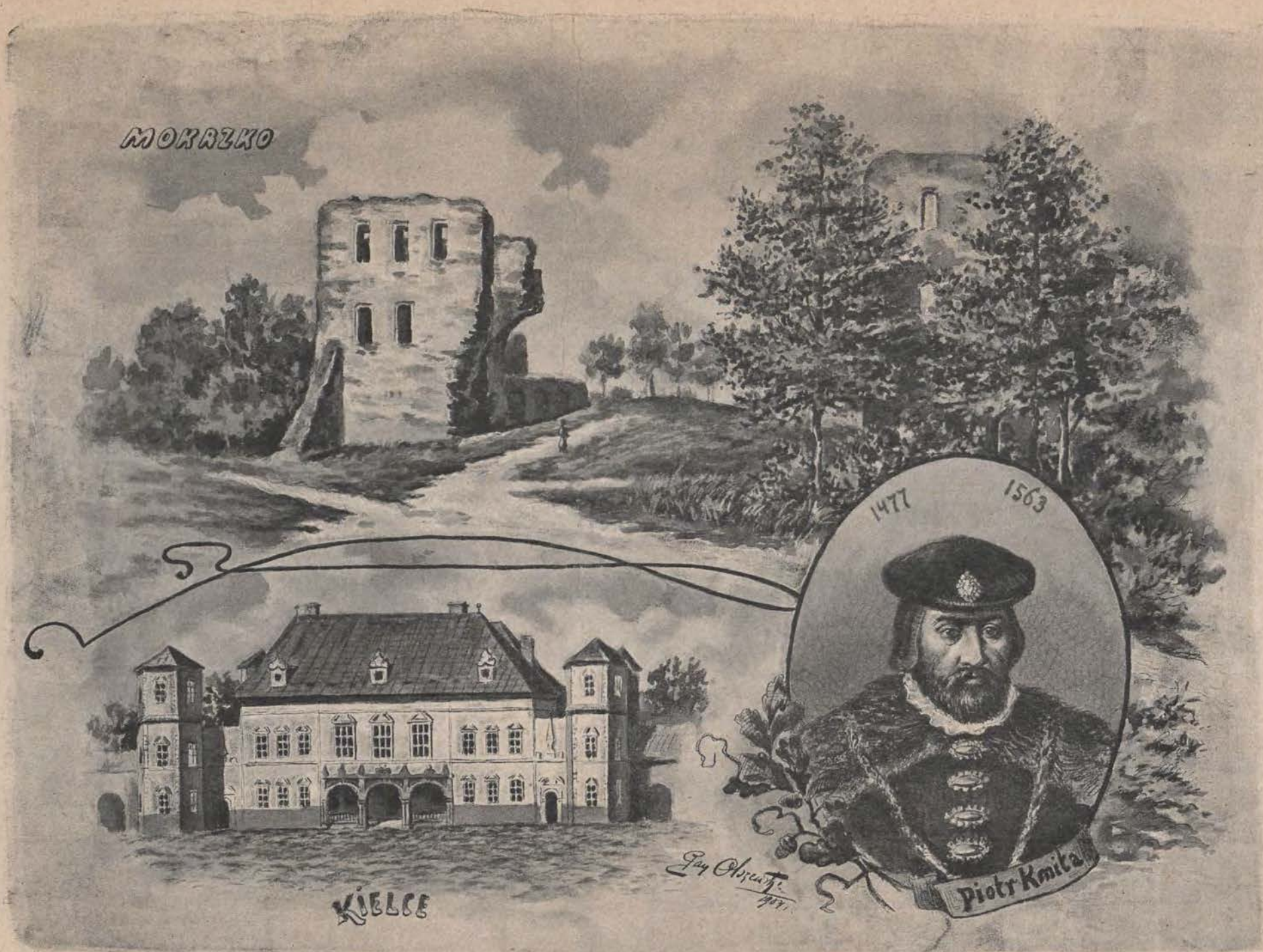
Zmarł 1785 r. w Warszawie.

W GRODNI, zmarł Stefan Batory w 1586 r., tu podpisano też drugi podział Polski, a 25 listopada 1795 r. St. August złożył koronę.

Stary zamek w Grodnie, obecnie koszary, przy ujściu Horodniczanki do Niemna pochodzi z XII w.

Bardzo ciekawym zabytkiem budownictwa drewnianego XVIII w., jest stary pamiątkowy dwór w **MEREZOWSZCZYŹNIE**.

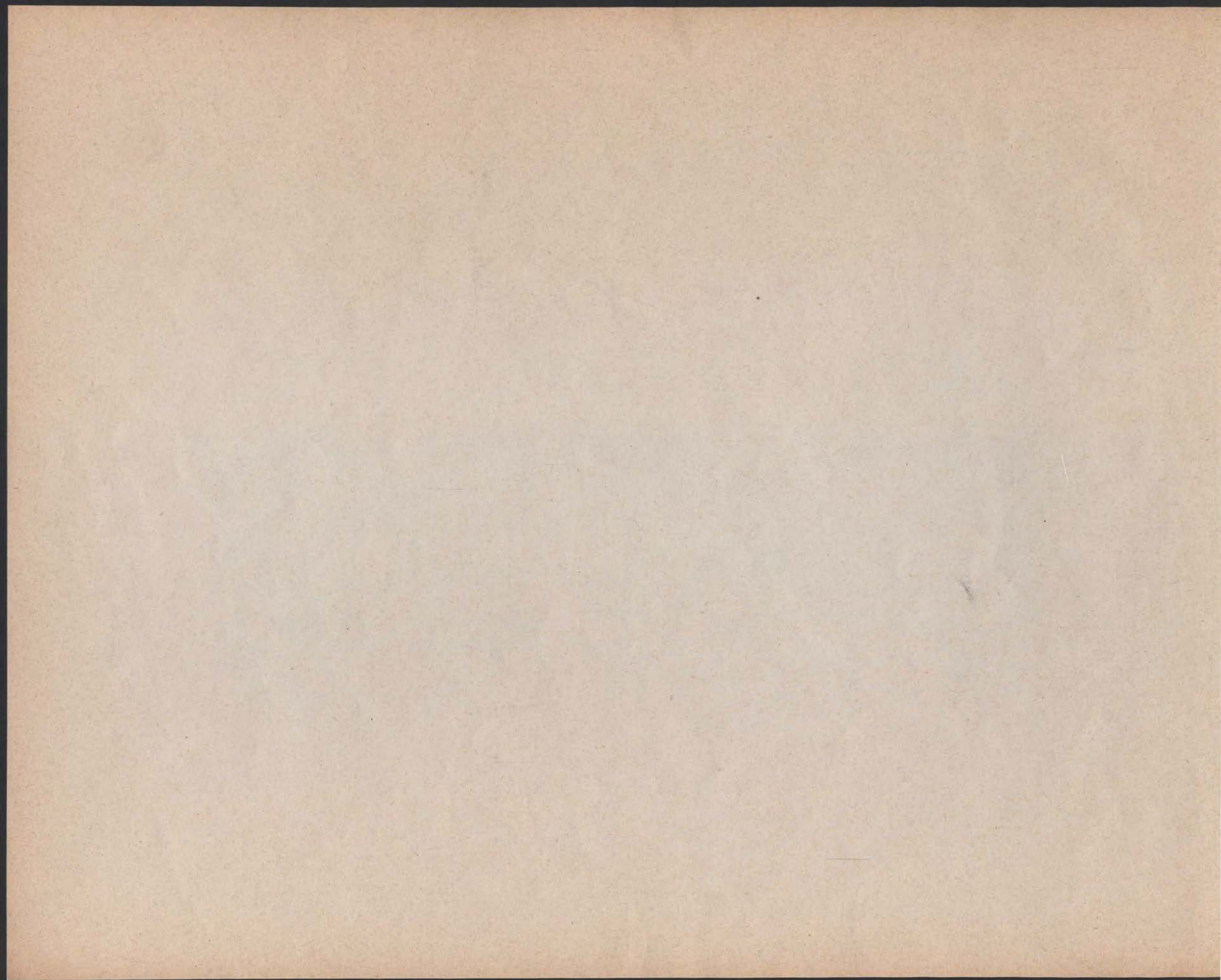

KIELCE odwieczna to siedziba biskupów krak., więc i dwóch biskupi musieli tu być oddawna, późniejszy pałac murowany zbudował w r. 1638 bisk. Jakób Zadzik, kanclerz wielki kor., a dokończył z przepychem rozpoczęte dzieło jego następcy Trzebicki. Dziś w b. pałacu mieści się rząd gubernialny.

PIOTR KMITA wojewoda krak., marszałek wielki kor., odznaczył się w bitwach pod Wiśniowcem i Orszą. Działając jednoznacznie z Boną, sprzeciwiał się małżeństwu

Zygmunta Aug. z Barbarą, lecz po sejmie 1550 r. zmienił się, podejmował oboje królestwo na swym zamku i ułatwił koronację. K. jest typem możnowładców, którzy dla prywaty mało ważą interes publiczny.

Zamek w **MOKRZKU** była to rezydencja w stylu włoskim, wystawiona, czy też przerobiona, przez P. Kmitę; wogóle losy tej budowli nie są znane.

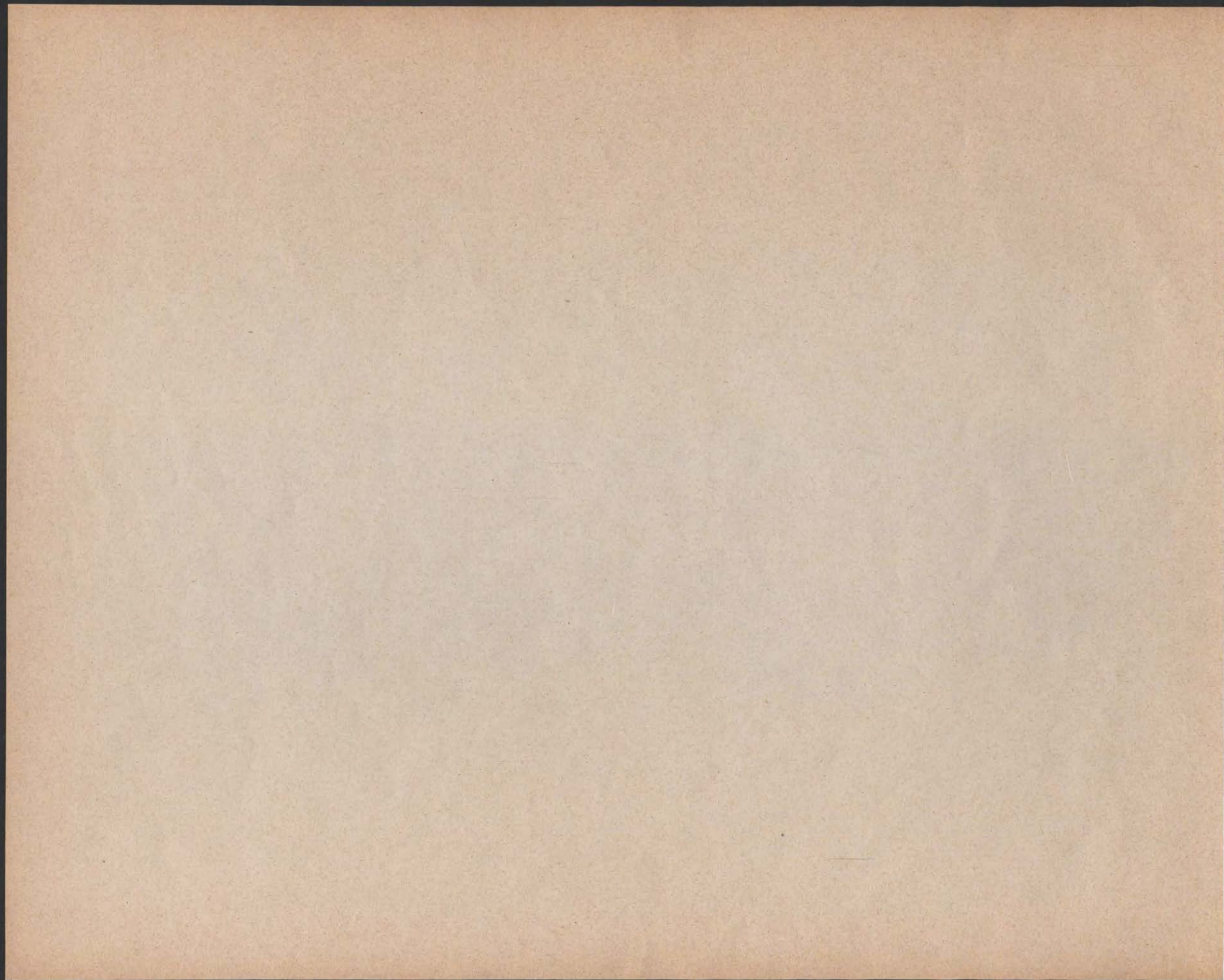
Zamek w **OJCOWIE** był warownią głośnego wojewody krak. i hetmana Skarbimira, w tych murach i sąsiednich skałach chronił się Władysław Łokietek przed Czechami, na tę też pamiątkę Kazimierz W. wystawił tu nowy zamek, który uległ zniszczeniu w XVI w., odbudował go w 1630 r. Mikołaj Koryciński, kaszt. sądecki, — w 1863 r. padł w gruzy.

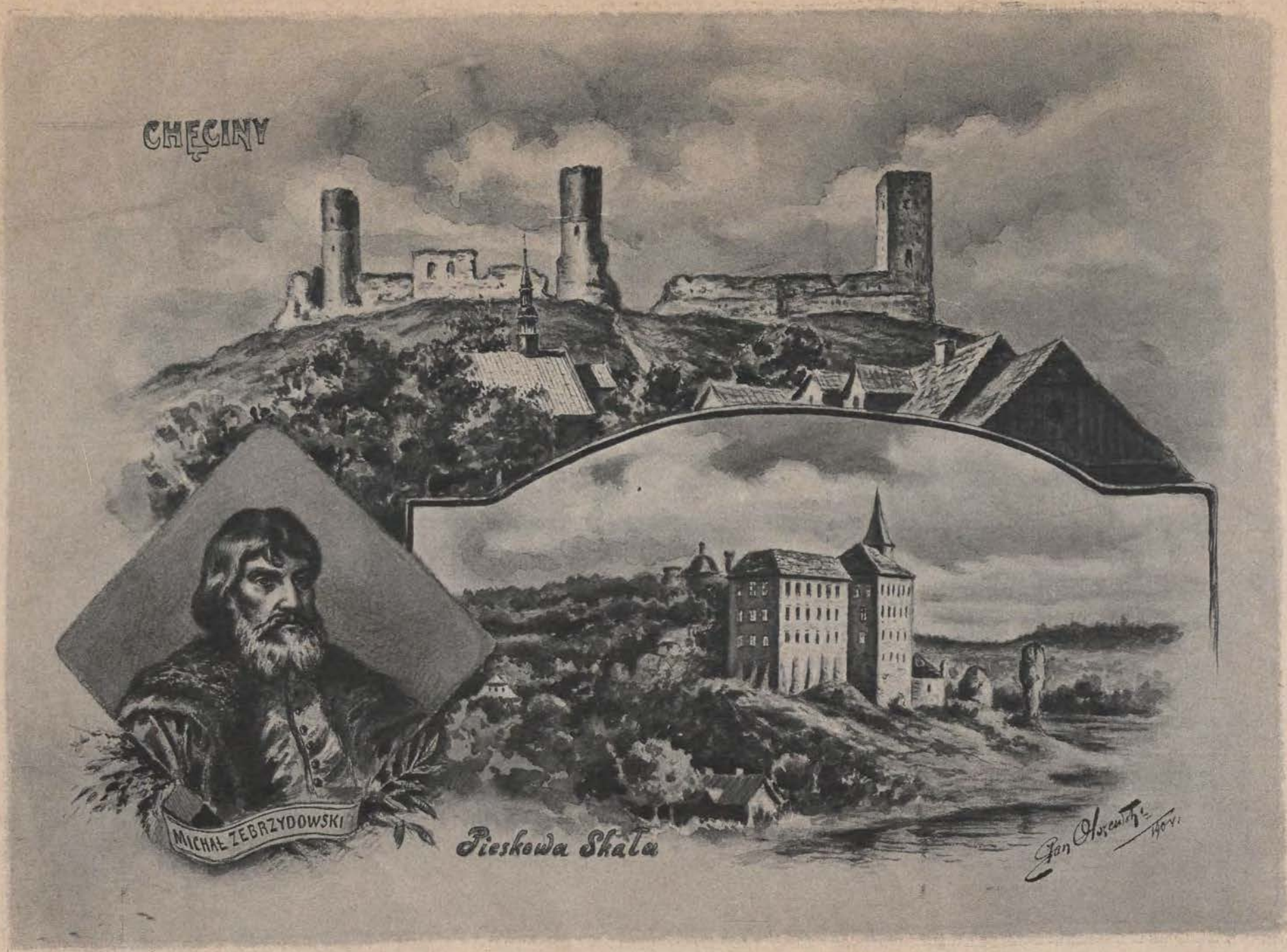
MIKOŁAJ REJ Z NAGŁOWIC, twórca kierunku narodowego w literaturze polskiej XVI w.; ur. w 1505 r. w Żórawnie nad Dniestrem. Uczęszczał do szkół w Skal-

mierzu, we Lwowie i w Krakowie. Umarł w r. 1569. Najważniejszym i najciekawszym z pism jego jest „Zwierciadło.”

NAGŁOWICE przechodzą w posiadanie Rejów z początkiem XV w., kościół stanowi zabytek z końca tegoż stulecia.

Zamek w **OGRODZIENCU** wybudował w XVI w. Seweryn Bonar, burgrabia i żupnik krak., o czym świadczy do dziś dnia zachowana tablica, nad wjazdową bramą zameczyska.

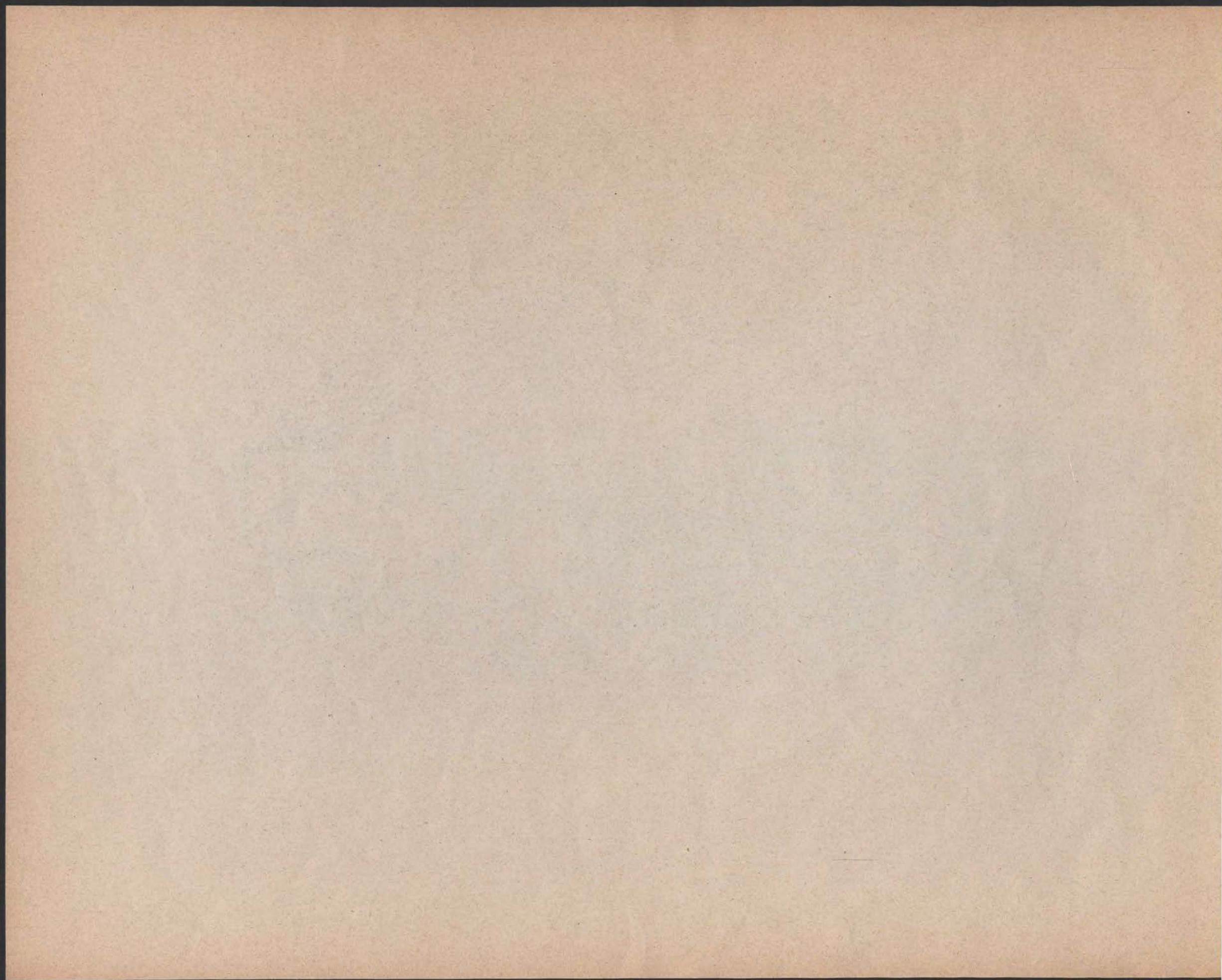

Data założenia zamku w CHEŁCYNACH niewiadoma, była to twierdza tak niezdobyta, że podczas wojny chowano tu nawet skarby koronne. Zamek był często mieszkaniem królów i książąt polskich, w końcu XIV w. przeznaczony na więzienie stanu, a następnie na mieszkanie starostów grodowych. Zniszczony w latach 1657 i 1707 przez Szwedów, coraz bardziej upadał.

Zamek w PIESKOWEJ SKALE zbudował Kazimierz W.; Ludwik Węgier-

ski w r. 1377, darował go Piotrowi Szafrącowi, przebudowany 1580 przez Stan. Szafrąca, a powiększony i silnie wzmocniony obwarowaniem przez MICHAŁA ZBRZYDOWSKIEGO, kasztelana krak., w latach 1603–20.

Silną tę warownię zniszczoną przez Szwedów 1655 r., odbudował Jan Hier. Wielopolski, wojewoda sandomierski, w r. 1760.

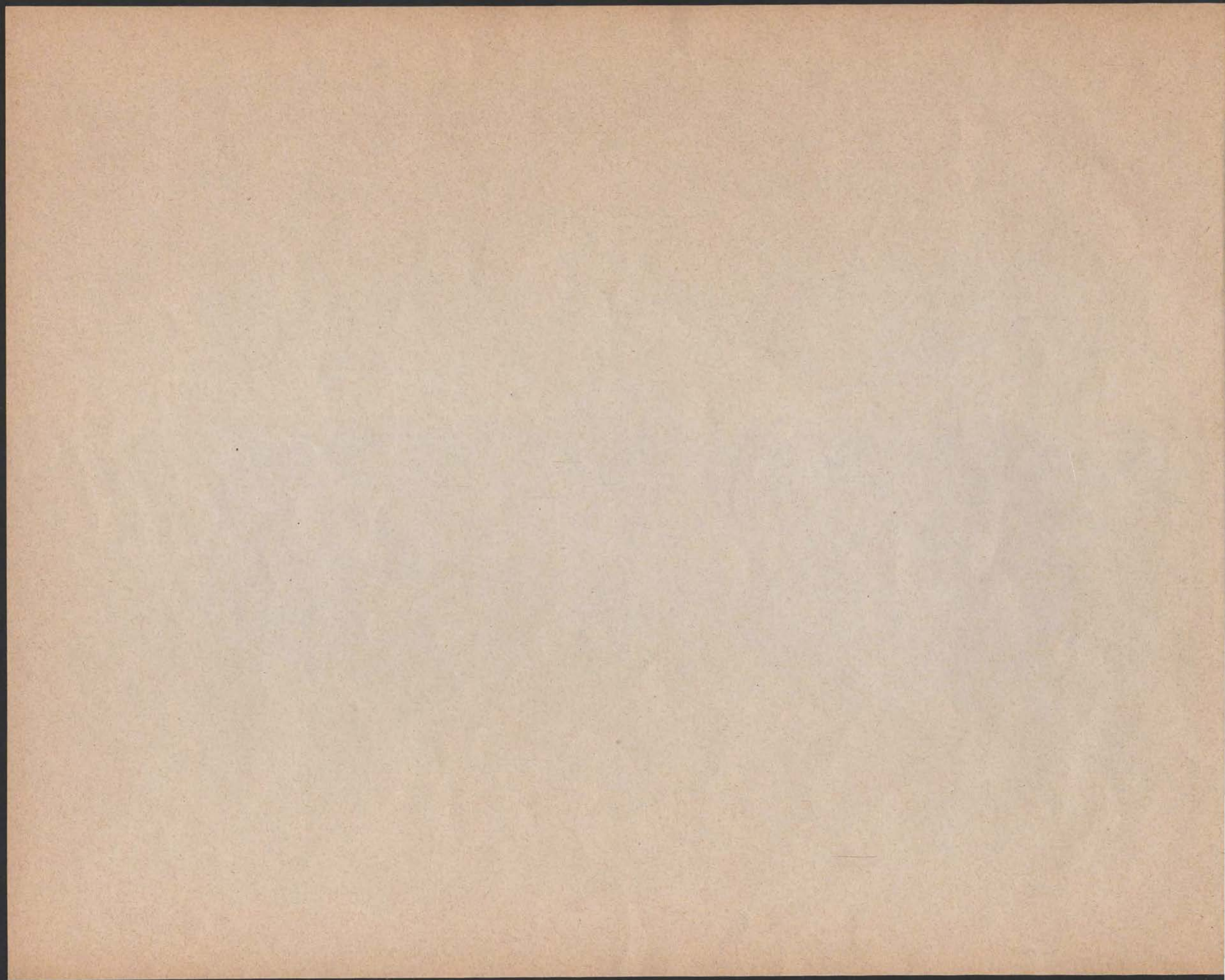
O zbudowaniu do dziś dnia sterczącej ku niebu wieżycy w WILNIE, głosi podanie, że wzniesioną została wraz z zamkiem przez księcia Giedymina 1320 r.

Wojny krzyżackie i klęski lat następnych przyczyniły się do ostatecznej zagłady zamczyska, pozostała jedna tylko wieża, tak zwana przez lud „Basztą Giedymina.”

OSTRA BRAMA wzniesiona pod koniec XV w. staraniem bisk. wileńsk. Wojciecha Tabora. W w. XV zwała się „Krewką”, od początku w. XVI—„Miednicką”, później „Ostrą.” Kaplicę dzisiejszą murowaną, wybudowano w pierwszej połowie XVIII w.

na miejscu drewnianej, zniszczonej przez pożar w r. 1715. Cudowny obraz N. M. P. nosi wszystkie cechy szkoły włoskiej, pochodzi więc niezawodnie z XVI w.

LUDWIK KONDRATOWICZ (Władysław Syrokomla) ur. 1823 w Jaskowiczach. W ciągu krótkiego życia napisał wiele cennych utworów poetyckich i opracował „Dzieje literatury polskiej.” Umarł w Wilnie 1862 r., pochowany na cmentarzu na Rossie.

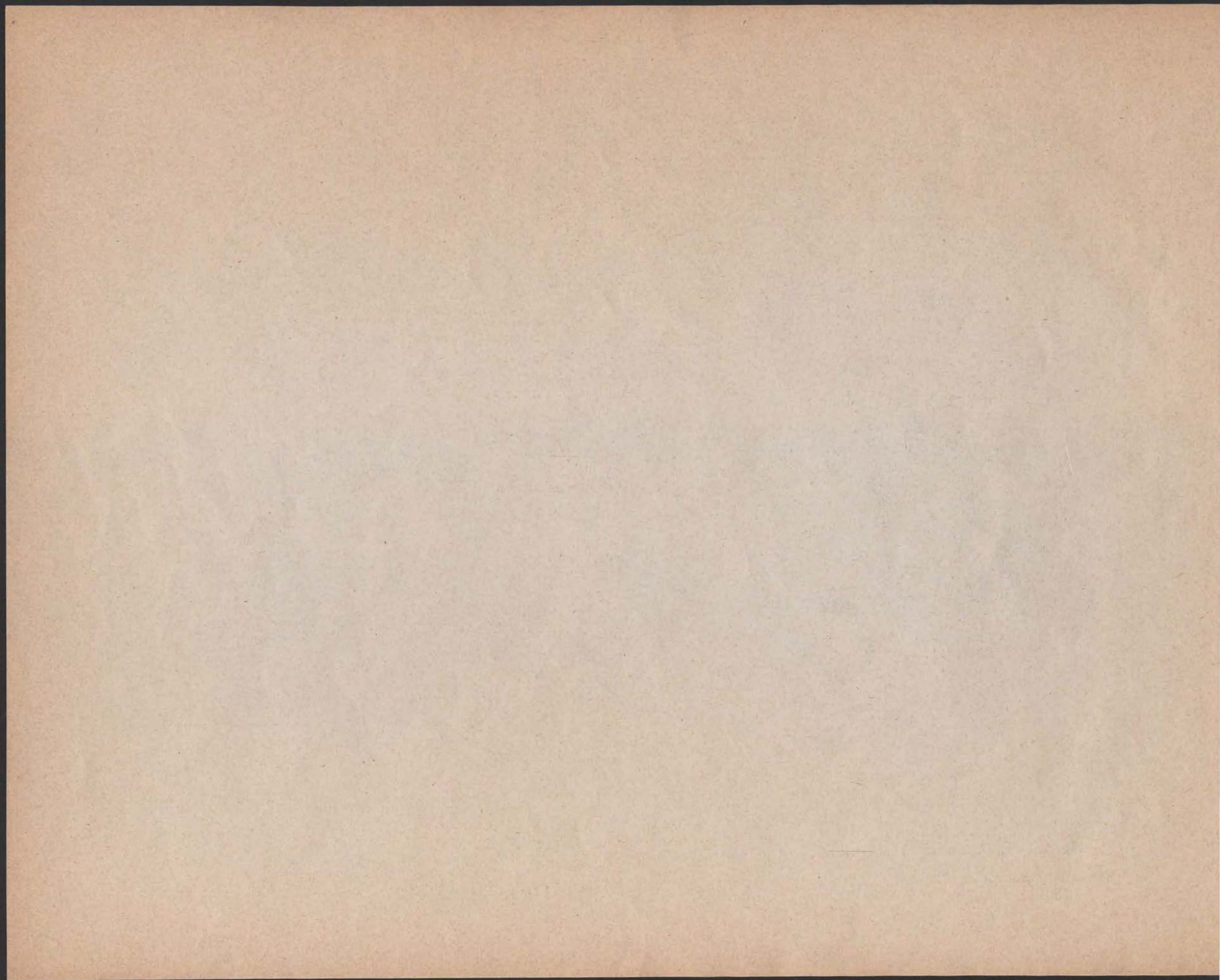

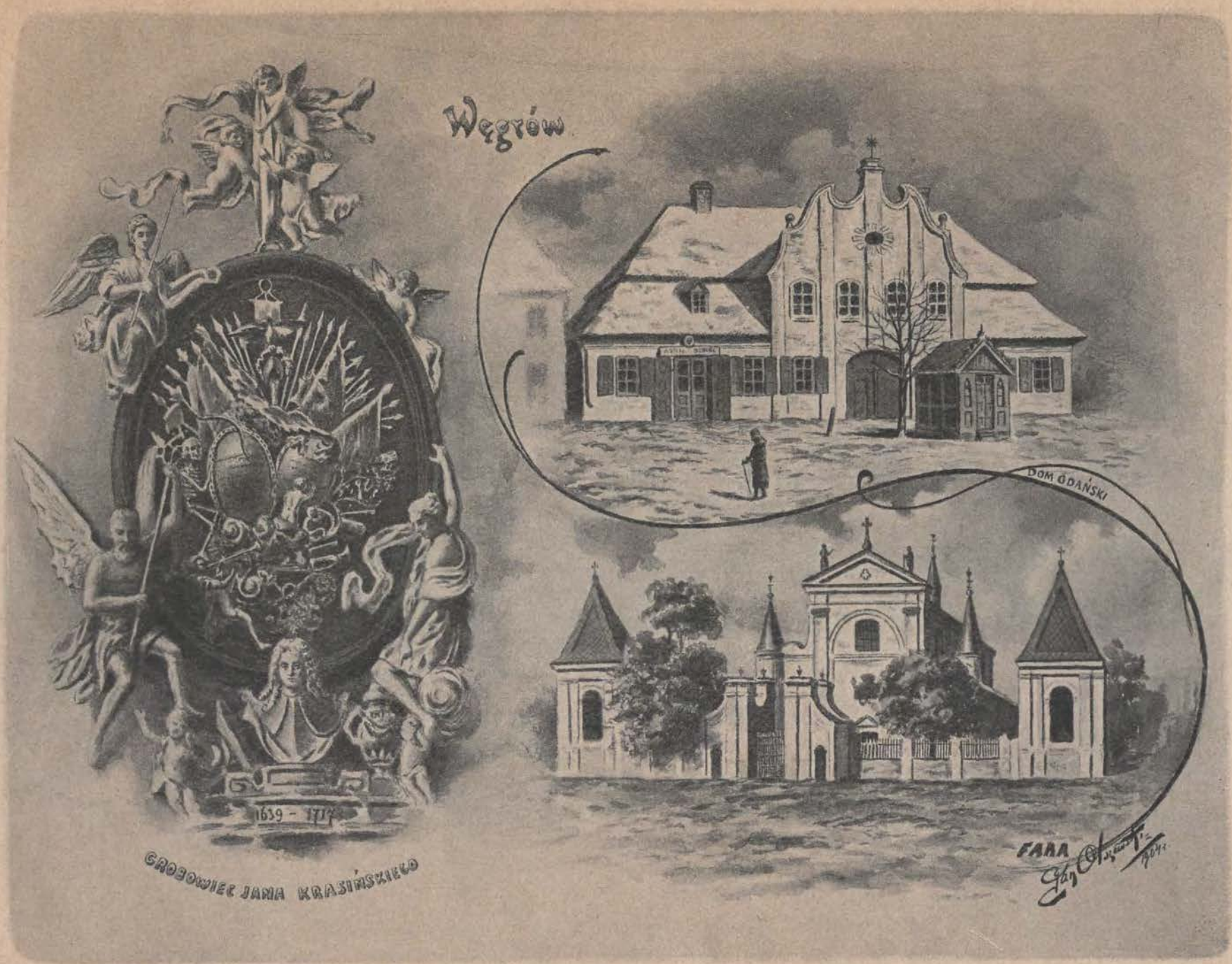
LIW jedna z najstarszych osad na Podlasiu. Według podania, Ziemowit, książę na Liwie i Gostyninie, panując tu około 1350 r., podniósł osadę zamkową na miasto. Szwedzi zajęli zamek w 1657 r., a w 1703 złupili go i spalili wraz z całą osadą.

ADAM NARUSZEWICZ, znakomity historyk i poeta, ur. 1733 r. Po ukończeniu szkół jezuickich, wstąpił 1748 r. do zgromadzenia swych nauczycieli, którzy na

wyższe nauki wysłali go do Lyonu. Był profesorem łaciny i poetyki w Akademii Wileńskiej, a następnie w Collegium nobilium w Warszawie.

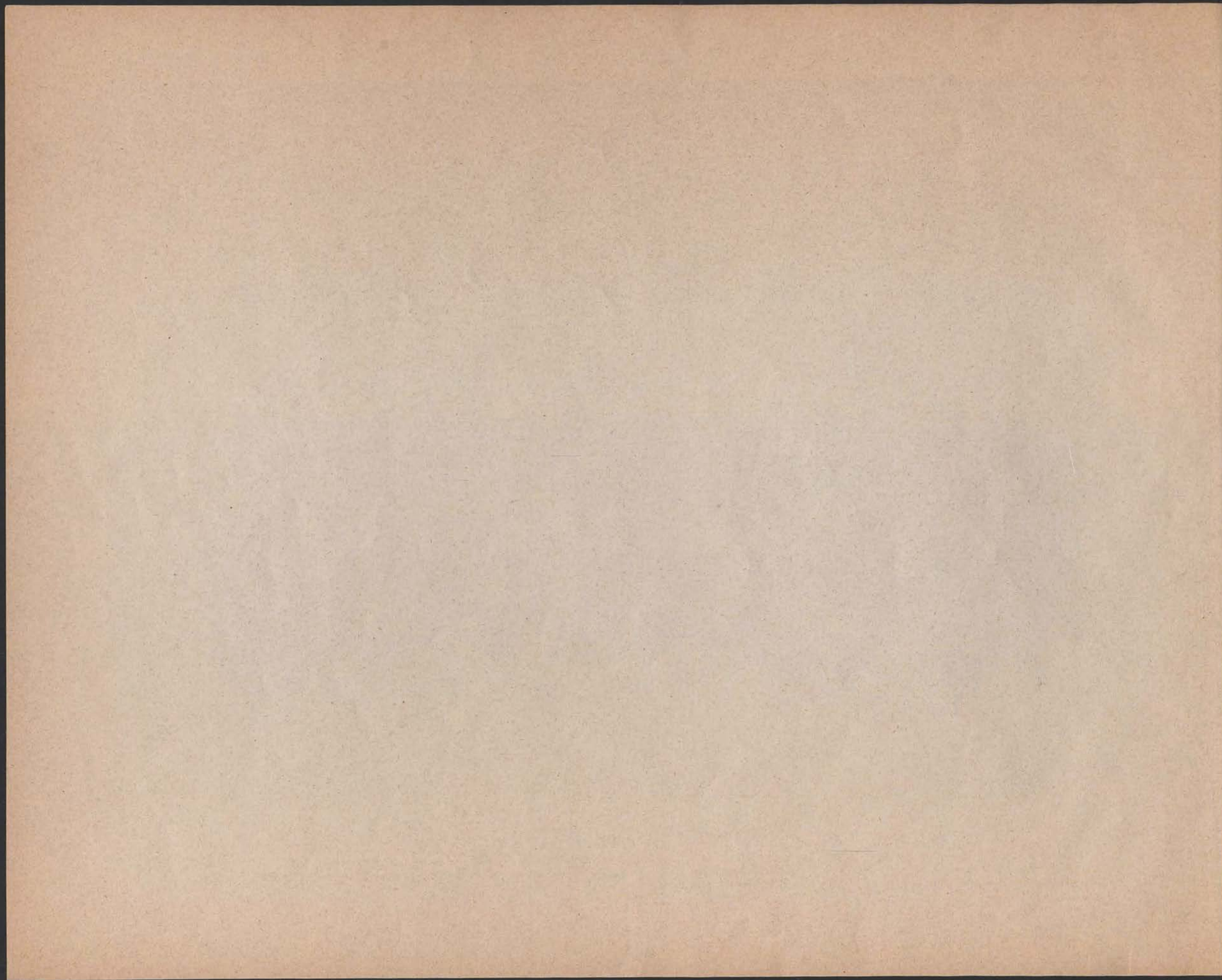
Pozyskawszy względy Stan. Augusta, otrzymał biskupstwo smoleńskie, wkrótce zaś łuckie. Ostatnie chwile życia spędził w **JANOWIE**, gdzie umarł 1796 r. Zostawił po sobie wiele cennych dzieł; poezye jego wyszły z druku w 4-ch tomach p. t. „Liryka“.

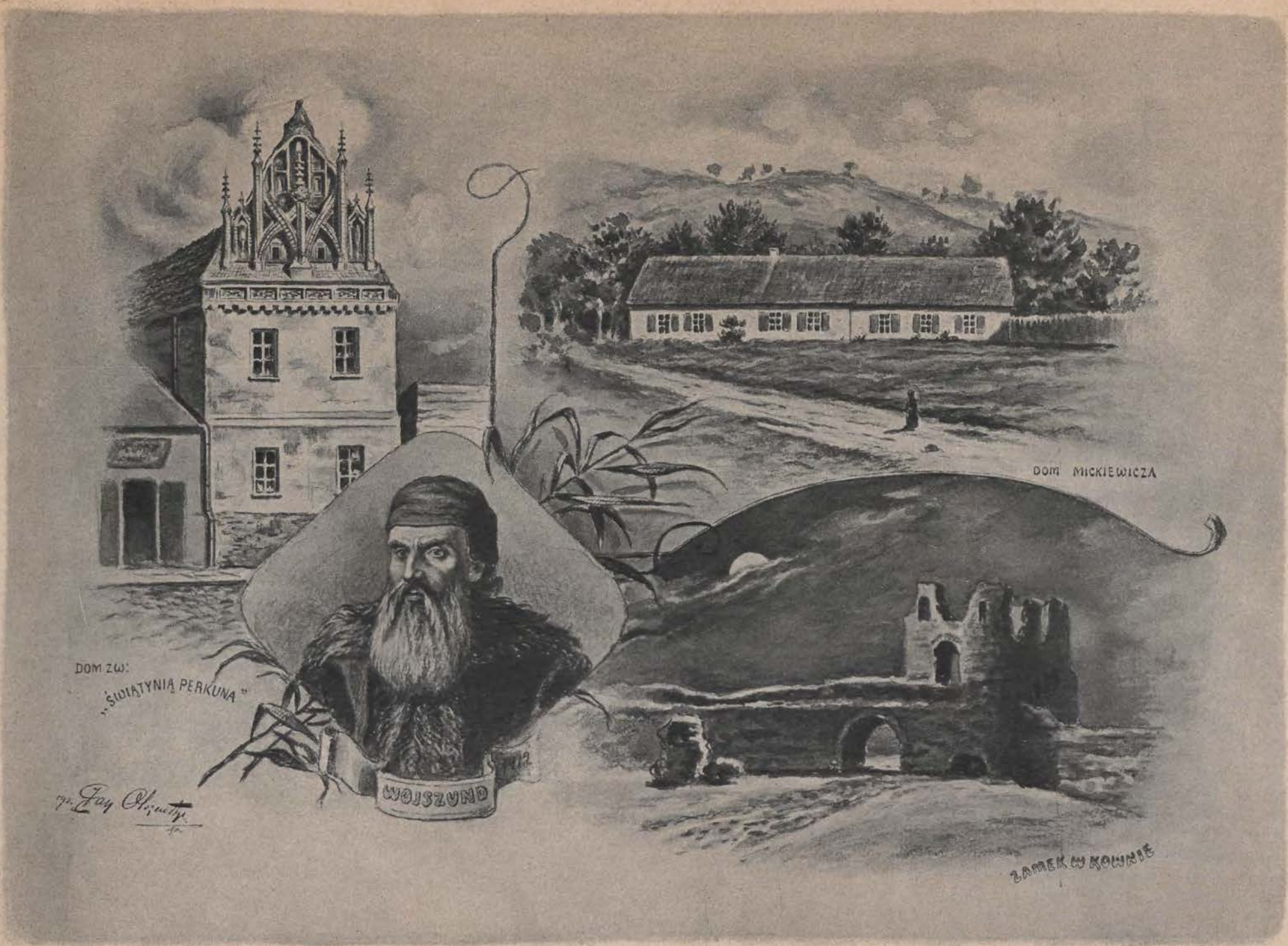

WĘGRÓW odwieczna własność Kisków, żarliwych stronników protestantyzmu, po wygaśnięciu których przeszedł w ręce Radziwiłłów, a następnie Krasińskich. Jan Bonaw. Krasiński, referendarz kor., sprowadza tu Reformatów i wznosi dla nich kościół i klasztor, w r. zaś następnym 1707 odbudowuje kościół farny, spalony przez nieprzyjaciół w r. 1703, a fundowany jeszcze przez Pelkę, woj. płockiego, w r. 1414.

Pamięć fundatora kl. Reformatów uwiecznioną została w prześliznym marmurowym grobowcu ozdobionym artystycznymi bronzami.
Do ciekawych zabytków Węgrowa należy dom zw. Gdańskim, należał on widocznie do kupców gdańskich, w murach jego gościł Stanisław August, jadąc w r. 1793 na sejm grodzieński, tu odpoczywał też Napoleon I w odwrocie z pod Moskwy.

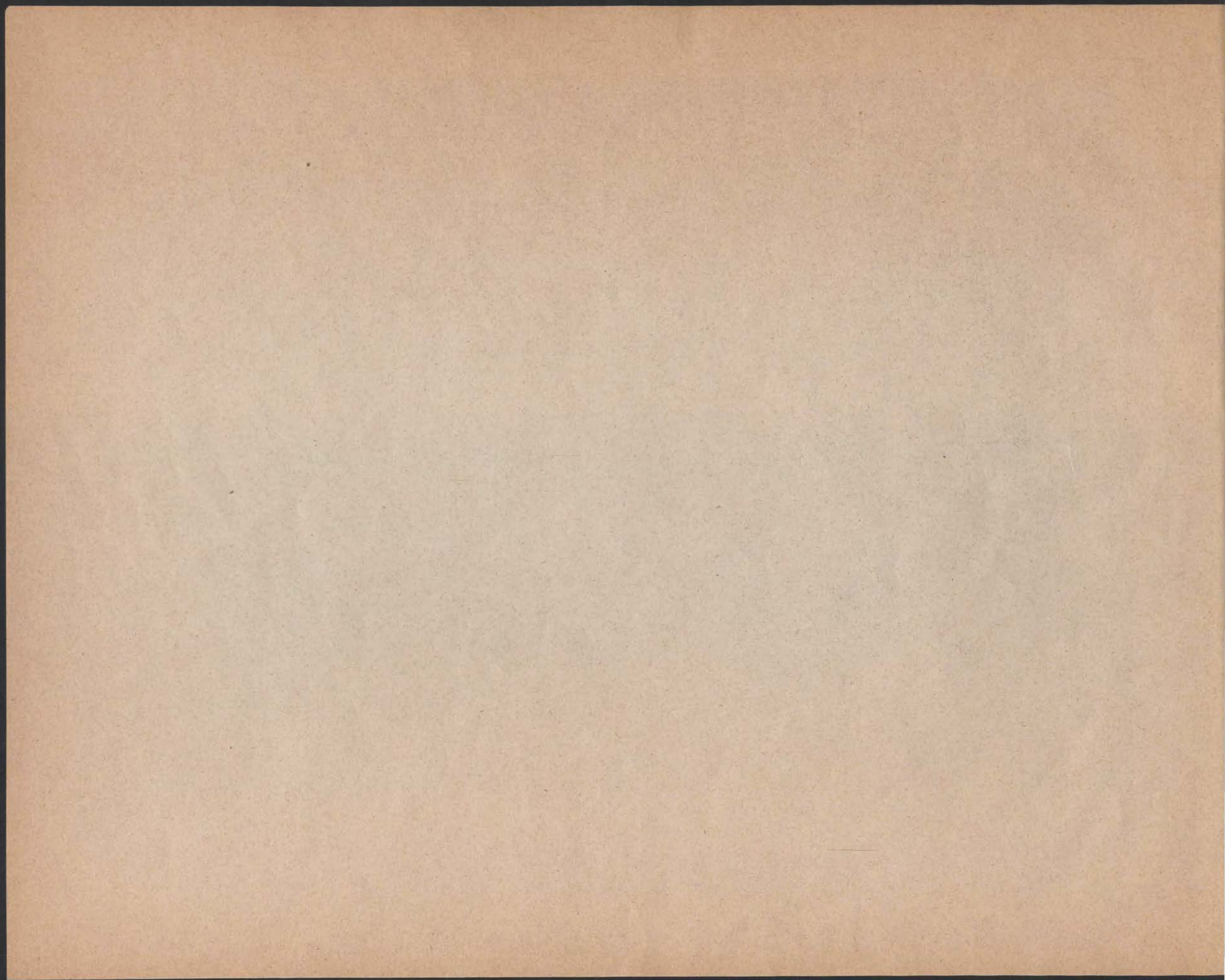

Dom gotycki w KOWNIE, zwany błędnie „Świątynią Perkuna”, jestto zabytek z XIV lub XV w., należał on najniezawodniej do kupców zagranicznych, którzy w tej epoce mieli w Kownie swoje ajentury.

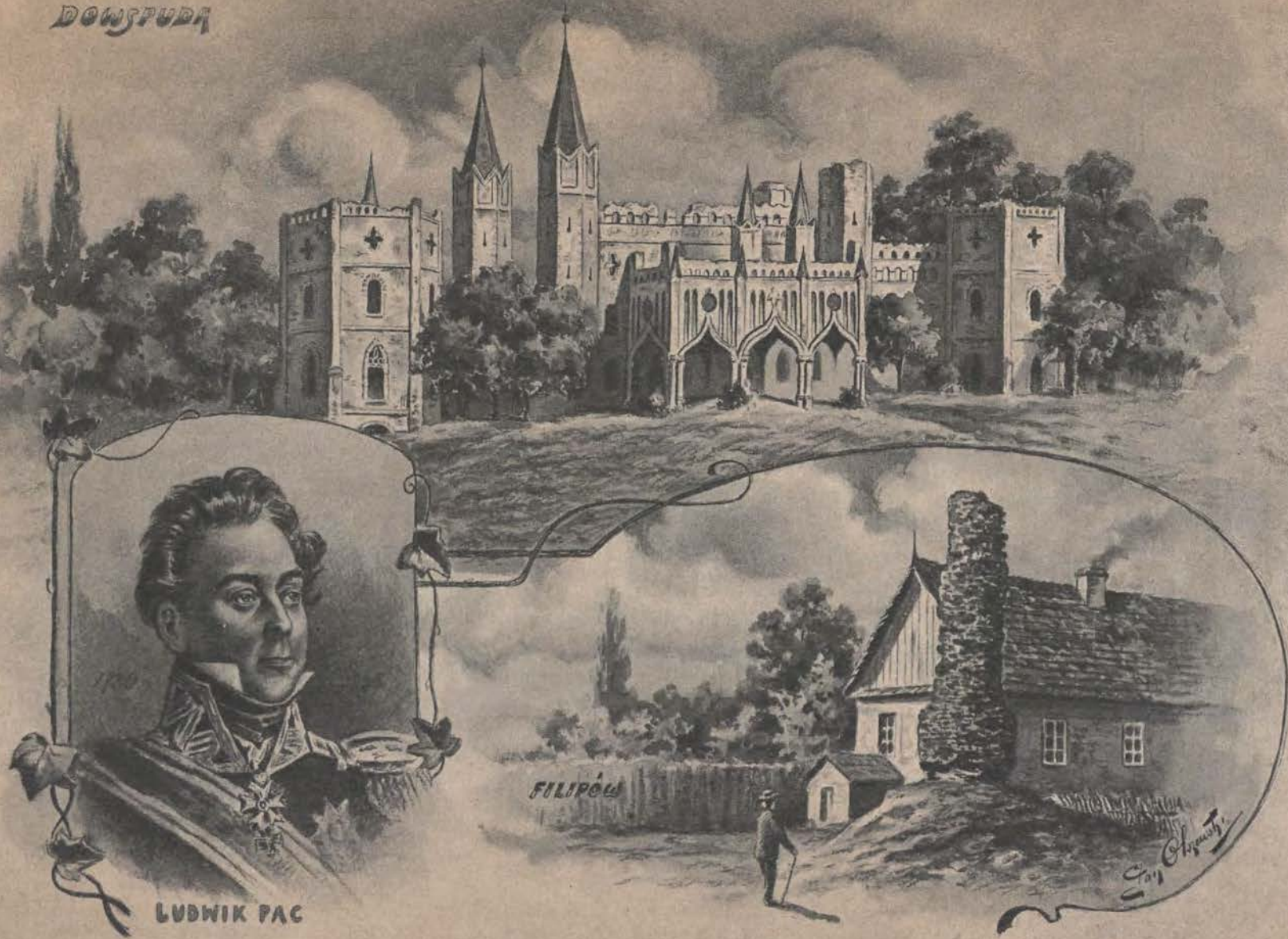
Założenie zamku sięga jeszcze pogańskich czasów, będąc kilkakrotnie zburzony, odbudowany został przez Krzyżaków w 1384 r. i nazwany „Ritterswerder”, t. j. wyspą Rycerską.

WOJSZUND, protoplasta domniemany Radziwiłłów i potomek Lizdejki. W r. 1385 rządcą Wilna i starostą kowieński † 1412 r.

W Kownie zamieszkiwał czas jakiś Adam Mickiewicz, gdzie, jako stypendysta rządowy uniwersyteckiego, musiał przyjąć miejsce nauczyciela literatury polskiej i łacińskiej.

DOWSPUDA

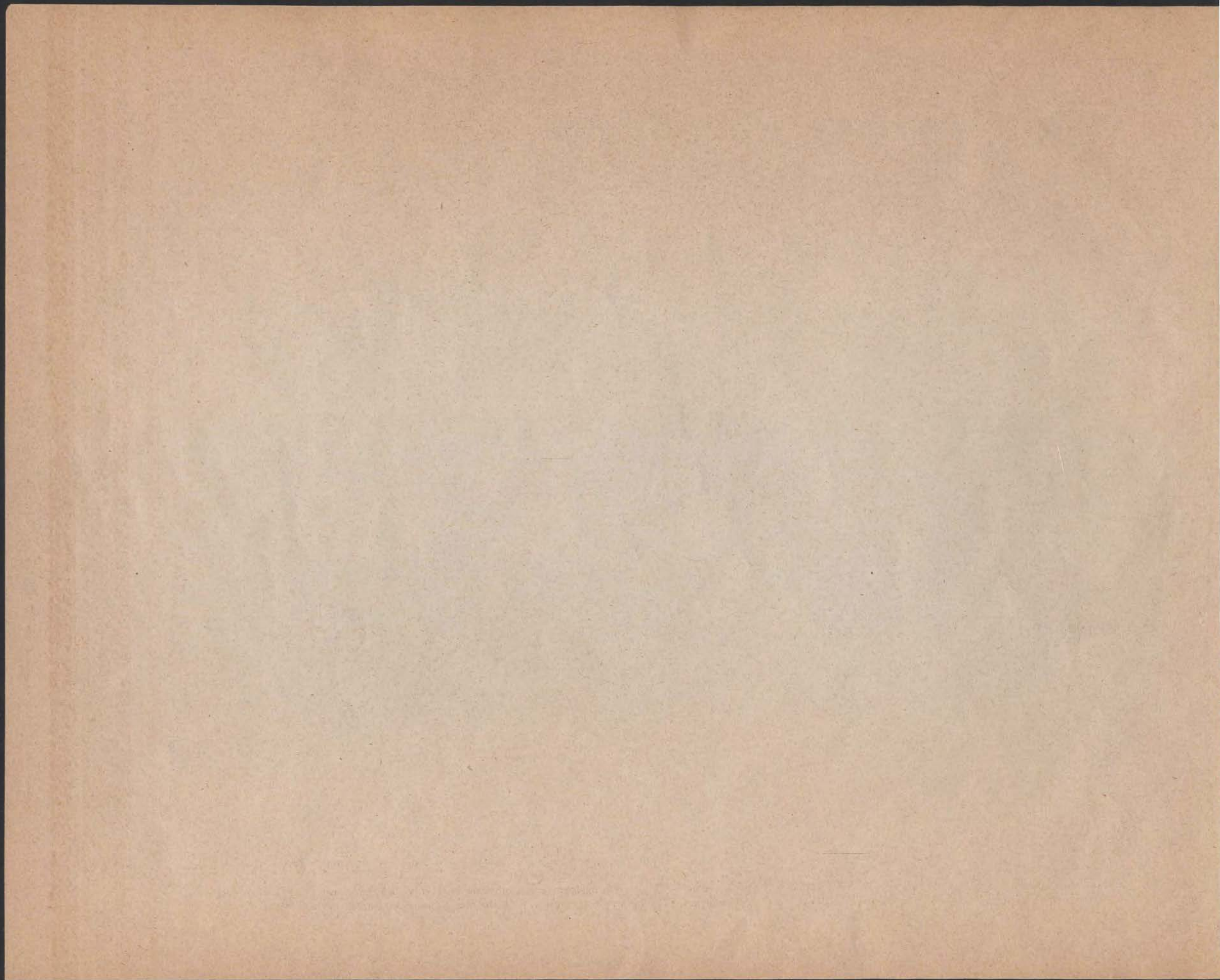

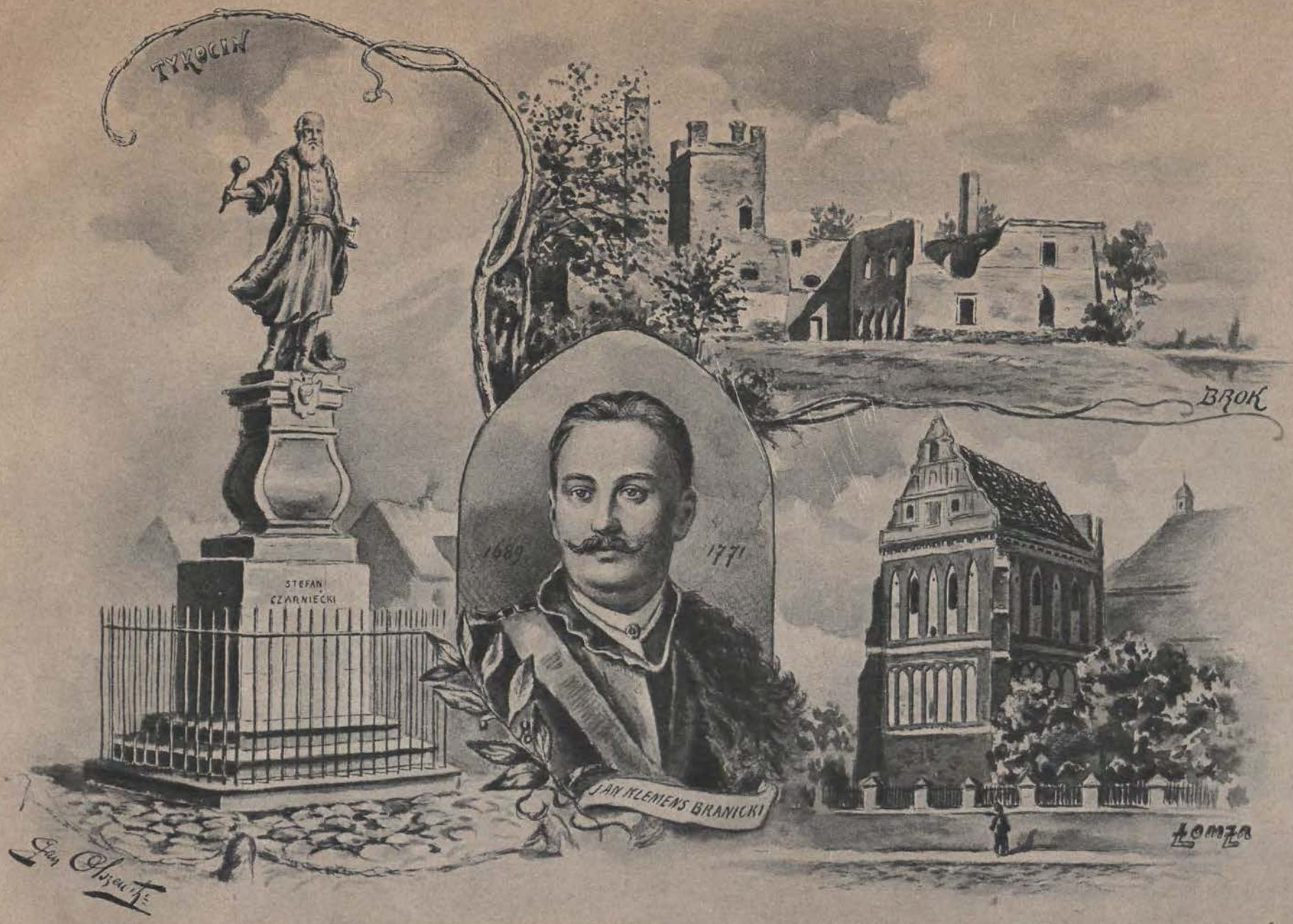
LUDWIK PAC

FILIPÓW

DOWSPUDA, w gub. suwalskiej, odwieczna to własność potężnego rodu Paców. Z nich LUDWIK HR. PAC, b. generał w sztabie Napoleona, na miejscu drewnianego dworu, jako angłoman zagorzał, stawia wspaniały pałac na wzór zamków angielskich podług planów Bosio, dokończył go sprowadzony z Włoch Henryk Marconi, w r. 1823. Z przepysznej tej budowli, dziś zwaliska zaledwie zostały, a wspaniałe włoskie rzeźby i malowidła niewiadomo też gdzie się podziały.

Pod FILIPÓWEM, w pow. suwalskim, znajdują się szczątki pomnika wystawionego na pamiątkę bitwy ze Szwedami i Niemcami w d. 12 października 1656 r. pod wodzą hetmana Gosiewskiego.

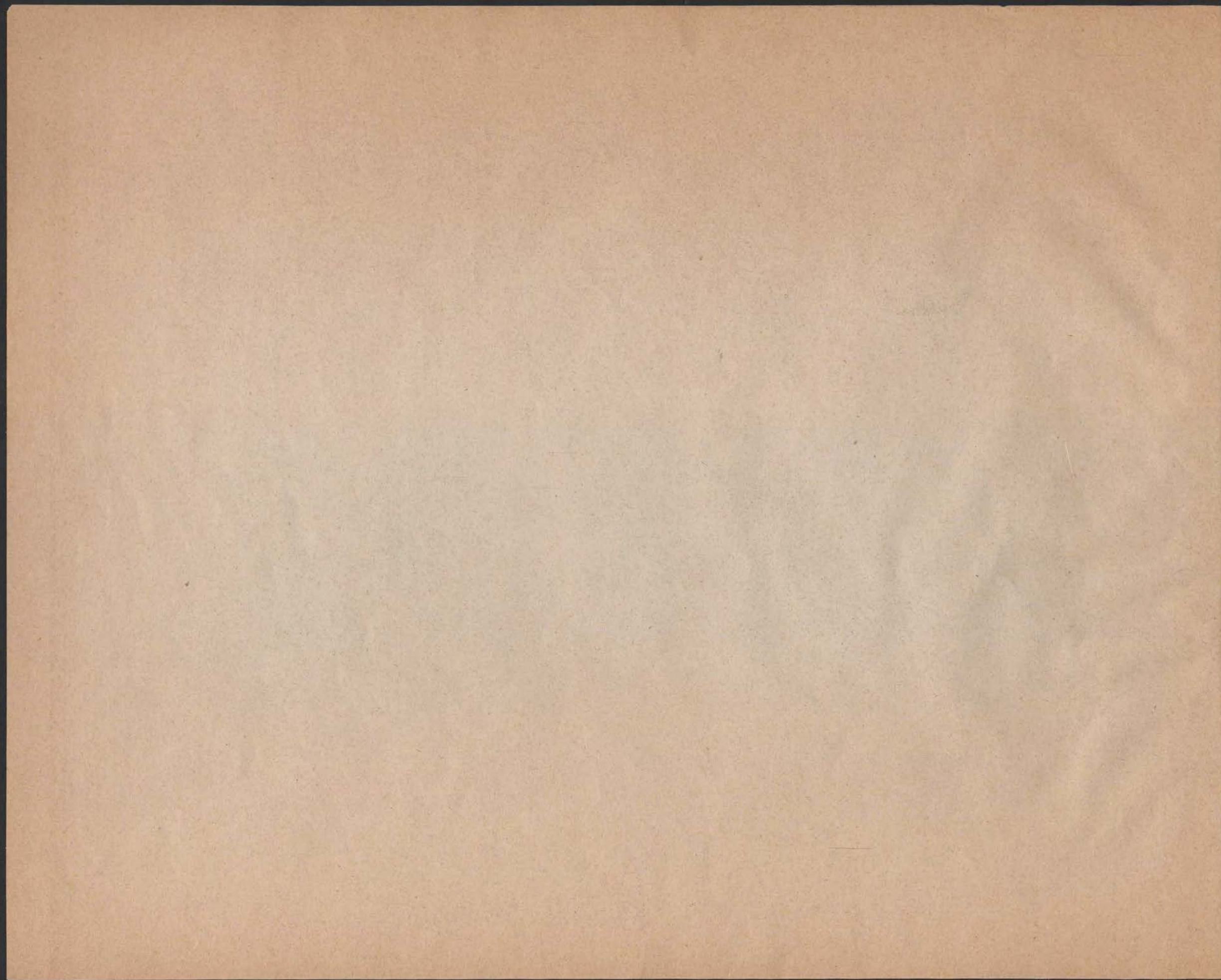
BROK osada nad Bugiem, gub. łomżyńskiej, ulubione miejsce pobytu biskupów płockich. Henryk Firlej na początku XVII w. założył tu zameczek, który odnowił w r. 1717, bisk. Ludwik Zaluski.

JAN KLEMENS BRANICKI, ur. 1689 † 1771, hetman wielki kor. ostatni z rodu Gryfów Branickich, prawnuk Stefana Czarnieckiego, dziedzic **TYKOCINA**, wystawił tu swojemu praprzadkowi piękny pomnik w r. 1755.

Początek **ŁOMŻY** sięga czasów Bolesława W., chociaż data jej założenia równie jak i pierwotne jej dzieje nie są dokładnie znanymi. W wieku XV i XVI licznymi

obdarzone przywilejami szybko wznosiło się miasto, taki jednak jego stan nie trwał długo, klęski ogólne krajowe, jak napady Szwedów, pożary, morowa zaraza i t. d. spowodowały upadek miasta. Napróżno August II chciał je przywrócić do dawniejszej świetności i w 1700 r. potwierdził wszystkie jego przywileje. Czasy i okoliczności nie sprzyjały rozwojowi miast w Polsce i dopiero w ostatnich latach, od 1840 r., Łomża zaczyna się dźwigać.

Do najdawniejszych zabytków m. Łomży należy niewątpliwie potężna dzwonnica przy koście. farnym, pochodzi ona z czasów ks. mazowieckich, z początku XVI w.

Cichym wieczorem.

Kiedy za oknem deszcz pluska jesienny,
Albo zimowa zamieć śniegiem prószy,
Kiedy ucichnie gwar i hałas dzienny,
I melancholja wstępuje do duszy,
Jak sploty barwnej, lśniącej tęczą, wstążki
Rozwijaj karty tej rodzimej książki.

* * *

Każdy obrazek przypomni coś tobie,
Każdy w twym sercu promyk jakiś zbudzi,
Pokaże kwiaty kwitnące na grobie
Wielkich, szlachetnych, pełnych ducha ludzi;
Spójrzysz w ich twarze jasne, promieniste,
I myśli w sobie zbudź podobnie czyste.

* * *

Na stole lampa łagodnie się pali,
W twoim pokoju zacisznie i błogo,
A duch wędruje gdzieś w zamierzehlej dali,
Po swojej ziemi kroczy znaną drogą.
Wszędzie mu dobrze i wszędzie mu jasno,
Boć kędy stąpnie czuje chatę własną.

Nie tu obcego nie obaczy zgoła,
Naszych to nici serdecznych przedziwa,
Każdy mu kamień swojską mową woła,
Każdy znajomym głosem go przyzywa,
I choć naokół zamiecie żalosne,
On czuje w sercu pełną kwiatów wiosnę.

* * *

„Cudze chwalicie, a swego nie znacie“,
Gorzkie to słowa, ach i zasłużone;
Ty kłam im zadaj, o młody mój bracie,
Każdy kąt poznaj, każdą ziemi stronę,
Oczy i serce i myśl miej otwarte,
I czytaj świętą, pełną wspomnień kartę.

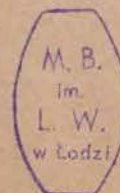
* * *

Pomarli męże przed twem okiem stana,
Niewiasty czyste i błogosławione,
I poznasz wtedy, jak ci wiele dano,
Gdy masz w niebiesiach wielkie duchy one,
Które u Boga orędują za cię,
Byś im podobnym stał się, młody bracie.

* * *

Tedy, gdy schylisz zadumaną głowę,
Goniąc myślami po dalekim szlaku,
Będą się tobie śniły sny tęczowe
I moc zaczerpniesz z wizyi tych orszaku,
A ta wieczorna z duchami rozmowa
Będzie tak wzniosła, jak modlitwy słowa...

Or-Or.

75-

515885/17172

Anthony Spencer